

yeni ufuklar

İlhan Selçuk
AYAKTA DURMASI İÇİN
Vedat Günyol
MEZAR BERİSİ NOTLARI
Sami N. Özerdim
POLİTİKA VE ... DİN
Afşar Timuçin
ÇAĞIMIZIN UNUTTUĞU İKİ ŞEY
M. Başaran — Çopur
Vedat Günyol
DÂVACI YARGIÇ OLURSA
Montaigne
İŞKENCE
Dostoyevski — Dayak
Robespierre
HALKIN GEÇİM ARAÇLARI ÜSTÜNE
Ebussuud — Seçme Fetvalar
Cengiz Gündoğdu
YOĞURT YEME TARZI
G. de Maupassant — Roman II
İsmet Zeki Eyuboğlu
ANADOLU TÜRKÇESİ
Oğuz Arıkanlı
OLAYLAR YORUM İSTEMEZ

TÜSTAV

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜNCE DERGİSİ

Kurucusu :

ORHAN BURİAN

AYAKTA DURMASI İÇİN...

İlhan Selçuk

Çevremize baktığımızda çeşit çeşit konut görürüz: Gecekondu, apartmanlar, bahçeli evler, ahşap yalılar, villalar, büyük bloklar, v.b.

Gecekondu çoğu zaman çocukların defterlerine çizdikleri ev resimlerine benzerler. Bir kapı, iki pencere, bir dam, bir baca. Belki dam kırmızı kiremit, duvarlar beyaz badanadır. Belki pencerelerde sardunya saksıları dizilidir. Gecekondu doğa içinde yadırganacak bir yanı yoktur.

Apartmanlar, nefes darlığına uğramış sokaklarda sefertasları gibi sıralanır. İki yandan birbirine yapışık, arkası balkonlu, önü Betebe'li, giriş kapısı demirden, girişi mermerden, münasebetsiz yapılarıdır. Kentin her yanına her yönüne dalbudak salmıştır bu münasebetsizlik...

Büyük bloklar halinde konutlar, kıyılarında, eteklerinde, tepelerinde belirmeye başladı şehrin... Otuz, kırk, elli, altmış daireyi birleştiren bu konutlar, ortak ve toplu yaşamının hesaplarına göre yapılmışlardır. Gü-

zellik bakımından tartışılan yanları olabilir, ama sağlam bir bedende sağlıklı bir yaşamının olanaklarını taşırlar.

Ahşap köşkler, Boğaz'daki yalılar, bahçeli evler, yeni ve eski konakların da kendilerine göre güzellikleri veya çirkinlikleri yansıttıkları görülür.

Ne var ki çirkin yapının da, güzel yapının da ayakta durması için birtakım bilim yasalarına uygunluk gerekir. İnsan, bir yapının nasıl ayakta duracağını başlangıçta denemeyle öğrenmişti. Eldeki olanaklar kıt başlangıçta. Taş üstüne taş koyarak ev yapardı insanoğlu. Harç nedir bilmezdi. Çağımızda seyrine doyum olmayan nice tarihî yapıt ve anıt, bugünkü teknolojiyen yoksun uygarlıkların mirasıdır.

Zamanla evrenin yasalarını bir bir öğrendi insan, yapı teknik ve malzemesini geliştirdi. Beton ve çelik yapımı öğreten kitaplar yazdı. Okullar açtı. Geçmişin ustalıklarını, üsluplarını, okullarını çağımızın insanı bilir. Bu bilgisiyle konut yapabilir.

Bir konut ya güzel olur, ya çirkin.

Ama evren yasalarına aykırı konut ayakta duramaz. Hesapları doğru yapılmamışsa yıkılır. İstanbul'da nice yapının yapılırken yıkıldığını gazeteler az mı yazdılar?

Bir süre önce Ankara'da Spor Sarayı yıkılmıştı.

Mimarlık sanat ve tekniğinin gelişmesini yansıtan «kabuk inşaat» biçiminde yapıldığı söylenen o Saray'ı herkes beğeniyordu.

Ne yazık ki, ayakta duramadı o güzellik.

Çünkü bilime ve tekniğe aykırıydı.

O

Yazarlık da mimarlık gibidir.

Bir yapının ayakta durması için bazı yasalara uyulması zorunluğ u var; bir yazının ayakta durması için de bazı yasalara uymak gerek.

Uygarlık tarihinin gelişimine göz attığımız zaman bu yasaların neler olduğı meydana çıkar. Felsefede, bilimde, hangi yollardan, hangi aşamalardan geçmiş insan? Düşünmesini nasıl öğrenmiş? Düşünmenin yasalarını nasıl çözümlemiş? Evrendeki değişimin kanunlarını nasıl kavramış? Bir yazar çocukken okula gidip yazmasını ve okumasını öğrenir. Daha sonra uygarlığın bize sunduğı temel bilgileri öğrenmeye başlar. Aristo mantığından diyalektiğe doğru giden yollarda kaç yüz yıl harcamış insan? Evrenin durağan olmadığını, sürekli olarak değiştiğini, bu değişimin düşünceye yansması gerektiğini anlamak için binlerce yıl harcanmış. Bu mirası hazmetmeyen bir insanın yazısı, yerçekimi yasasını bilmeyen insanın yapısı gibi çöker.

Ne var ki, bu da yeterli değil.

Nasıl bir ev ayakta durmakla güzel olmazsa, bir yazı da ayakta durmakla güzel sayılmaz. Yazının mimarisinde ayrıca bir güzelliğ in gereğı var. Eni, boyu, derinliğı öylesine ölçülü biçili olacak. Kapıları, pencereleri, odaları, sofaları birbirine uyacak. Her köşesinin orantıları bir güzelliğ in ve sağlamlığın anlatımında buluşacak. Biçimiyle özü birbirini tutacak. Bu tutarlılık içinde yadırganacak hiç bir yanı göze çarpmayacak. Roman olsun, hikâye olsun, oyun olsun, aynı yasa ve aynı kurallar geçerli. Bırakınız böylesine sanat yapıtlarını; bir gazetenin köşesindeki günlük yazı bile, temel kurallara uygun değilse yazı sayılmaz; bir gecede kondurulmuş gece kondunun nasıl güzeli de, çirkinini de varsa, bir saatte yazılmış yazının da güzeli, çirkinini vardır.

o

Kafasında bir düzen kuramamış yazar, yazısında bir düzen kurabilir mi? Olaylara bakış açısını sağlamca saptayamamış kişi çağımızın sanatçısı olabilir mi?

Bir örnekle bunu somutlaştırmaya çalışalım:

Hayrullah bey katıksız bir sofu idi. Hayatında en büyük acıları, padişahlığın kaldırılmasında, hilâfete son verilmesinde ve şapka devriminde çekti. Fes yasasından sonra ölünceye dek evinden çıkmadı. Orta Anadolu kasabalarından birinde yaşırdı. Eşraftandı. Sayılırdı çevresinde. Bu saygının zamanla ağırlığını yitirdiğini gördü. Çocuklarının millî eğitim okullarında aykırı düşüncelere saptığını izledi. Torunlarının elinden kaydıklarını ve yeni değer yargılarına saplandıklarını algıladı. Cumhuriyet yıkmıştı Hayrullah beyin dünyasını. Mustafa Kemal en büyük düşmanıydı.

Hayrullah bey acı çeke çeke yaşadı.

İşte bir sanatçı, bunca insanî bir olayı ele alarak romanını veya hikâyesini yazarsa...

Beğenecek miyiz?

Hiç kuşkusuz bu sorunun karşılığı, yazarın olayları nasıl ele aldığına bağlıdır. Yazar, Hayrullah beyi çağdaş düşünce çerçevesinde yerli yerine oturtmuşsa, bir başka durum vardır. Geçmişe dönük bireyin acısını bü-yülteçle izleyip Atatürk devrimlerini yemek için çabalıyorsa, bir başka durum vardır.

Sanatçının özgürlüğüne sonuna dek saygı duymak bir ayrı şeydir, çağdışına düşmüş değer yargılarına prim vermek bir ayrı şeydir.

Her devrimin mutlu ve mutsuz kıldığı kişiler vardır. Fransız devriminden Sovyet devrimine, Türk devriminden Vietnam devrimine dek bu yasa geçerlidir. Ancak bir devrim, devrime karşıt bireylerin mutsuzlu-

ğunda ölçülemez. Toplumlar, bir başka deyişle insanlık, devrimler ve evrimlerle değişerek yürürler. Bilim yasasıdır bu. Geçmişe dönük bir mantığı, gelecek için geçerli saydırmaya çabalamak, hemen göze çarpacak bir büyük yanıştır. Yanlışlar, üstüne kurulan yapılar çökerler.

Yazılar da öyledir.

Devrimleri ve devrimcileri eleştirmek için bilimden kaçıp sanata sığınanların sanatını kuşkuyla karşılamak gerek. Çünkü sanat, bilim kaçaklarının sığınağı değildir.

ÇİRKİN POLİTİKACILARA VE ÇİRKİN AYDINLARA SESLENİŞ

Vedat Günyol

İnsan öldü mü bir kez, duvara çakılı bir resim olmaktan öteye gidemiyor. Nerde o konuşan, gülen, düşünen, sevdiği insanın kapıya vuruşunu, zili çalışını beklerken duyduğu o coşku, o yürek çarpıntılarına kendini kaptıran, ancak sevdiği insanın yanındayken sahidten yaşayan, yaşadığını duyan insan? Yok artık. Gitti gider. Ama, hayat, o katılığı, o anlamsızlığı içinde, acımasız tabiat kurallarına uyan, uymaktan başka bir şey yapamayan insanın, bir zamanlar cıvı cıvı kaynayan hayatı nerde kaldı? Yok, arkadaş, yok! Hayatı on kez yaşamak ne mümkün. Bir defa gelir insanın eline o fırsat, sabun köpüğü gibi elimizden ha kaydı ha kayacak olan o, yerine göre güzelin güzeli, yerine göre acının acısı, kekre, adına yaşam dediğimiz o nimet! Nerde bunca sevdiğimiz, uğrunda acılara, dertlere katlandığımız bir sürü insan? Toprak altında çürüyüp gittiler, kala kala birkaç kemik parçası kaldı hepsinden. Ama, yaşayanları, o kendilerini hiç ölmeyecek sanan zavallı yaşayanları başka bir son mu bekliyor? Cenaze törenlerinde, takma suratlı nice insan gördüm, gidenin ardından hayıflanma numaraları içinde, kendi postunu kurtarmış, her zaman için kurtaracakmış gibi, bilinçli bilinçsiz pozlarla ve ölümsüz bir tanrı edasıyla konuşan, ölmezliğe demir atmışçasına güvenle sağa sola bakan.

Hayat ne kadar da sınırlı! Dün yirmi yaşındaydım, taze umutlarla dolu, olmayacak hayaller kuran, kurabilen bir başlangıcın başlangıcında. Nasıl da geçti günler, sinsi sinsi, kemirgen kemirgen, her umudu, tazele-ninceye kadar yuta yuta. Ne var şu rezilini çıkardığınız dünyada insanı ayakta tutan, tutabilen sevgiden, insan sevgisinden başka? İnsan sevgisi deyince neyi mi düşünüyorum? Tanımadığım, tanıyamayacağım o milyarlarca soyut insanı mı? Hayır, yakınımıdaki, kafasına, davranışına -yalnız onlara mı? hayır-, kaşına gözüne (ne güzel yaratıktır şu insan!) hayran olduğum, hayran olmaktan onur duyduğum somut insanı!

Ne kıskanç, ne rezil insanlar da var şu kısa bir süre için konukladığımız dünyada! Sevginin, insan sevgisinin düşmanı kesilip, her mutlu yakınlaşmayı silip süpürmeyi, başkaları zararına rahatın rahatı bir hayat sürmeyi hayatlarının biricik amacı yapan insanlar! Oysa değer mi, arkadaş, yarın öbür gün, paranla pulunla, ya da yoksulluğunla, parasız pulsuzluğunla, ama -varsa, kaldıysa - onurunla bırakıp gideceğin şu dünyada türlü rezilliklere katlanıp, kursağını doldurmak için binbir dalavere yapmaya, yoksulların kanını emip küpünü doldurmaya, yoksulu yoksulluğunda bırakıp, büyüklerin elini eteğini öpüp, kimsesizleri ezerek daha bir güçlü, daha bir afralı tafralı yaşamaya özenmek? Yuf be, insan sevgisinden yoksun, işkembelerine düşkün rezil herifler, yuf olsun sizlere ki, alın teriyle kazanılmamış rahat bir hayatın bütün nimetlerinden faydalanarak, kendileri gibi çalıp çırpamayan kimselere karşın, kodamanlara sırtlarını dayayıp gününü gün etmeye çalışmaktasınız. Yuf olsun, size ey çirkin politikacılar, oy avcıları, leş kargaları, geberip gideceksiniz bir gün, tasınız tараınız, metresiniz, kadillakınız madillakınızla!

İşte geldik gidiyoruz, Şen olası Halep şehri! Bu işte, söyleyip söyleyebileceğimiz son söz. Bir de Yunus'un: «Bu dünyadan gider olduk, kalanlara selâm olsun,» diyen Yunus'un o cömert, o insanca seslenişi var. Siz ne anlarsınız, eşşek kafalı herifler, hayatı iliklerine sindiren, insan sıcaklığını kanında, kanının derinlerinde duyan, duyabilenlerin, para pulla, han hamamla milyonda bir parçası bile satın alınamayacak olan mutluluklarından?

Türk insanını, o çağdışı özlemlerinizi uğrunda sersefil bırakmak pahasına, olmayacak vaadlerle kandırma yarışınız başladı. Karınız, metresiniz, üç dört, bilemedin altı yedi çocuğunuz, yirmi otuz akrabanız, eşiniz dostunuz ve de, diyelim, bin, ikibin, üçbin, hadi hadi yüzbin, beşyüzbin çıkardığınız, aveneniz, çeteniz metenizle, yalnız onlarla mutlu olmak istiyorsunuz. Evet ya, mutlu olmak istiyorsunuz, o bir avuç çevreniz, o açgözlü, yedikçe acıkan, acıktıkça yiyen, löpçü çevrenizle.

Ama bırakılır mı sanyorsunuz, milyonlarca insanı, o murdar işkembeleriniz uğrunda sittin sene kandırırsınız. Bugün için gerçekleri söyleyen ağızları kapatmaya, namuslu kalemleri susturmaya, bedenlerine işkence etmeye, erdemi ortadan kaldırmaya çalışırsınız, çalışabilirsiniz. Ama ne yapsanız boşuna. Hak, ergeç yerini bulacaktır. Biz görmesek, çocuklarımız, torunlarımız görecek. Bakın ne diyor Babeuf, son duruşmalarından birinde:

«Erdem ölmez; zorbalar baskılarında kendilerini aldatırlar. Yok ettikleri yalnız bedenlerdir; iyi insanların ruhu sadece kalıp değiştirir. Bir kalıp dağılır dağılmaz o ruh bir başka varlıkları diriltir, onlar da baş-

lar cömertçe yaşamaya ve başımıza geçen haydutların soluğunu kesmeye.»

Hepiniz, ama hepiniz ve hepimiz ölüp gideceğiz, o haklı haksız topladığımız, topladığınız mal mülkle birlikte. Ne kalacak geriye sizlerden, çocuğunuza bırakacağınız mallar yanında, sadece bir ad, bir anıdan başka? Bu anıyı olsun lekesiz bırakmaya çalışın. Bir resim olarak duvara çakıldığınız zaman, hiç olmazsa çocuğunuz çocuğunuz - sizlerden bin kat daha iyi olacağına inandığım çocuklarınız - yüzleri kızarmadan, bakabilsinler ona.

Ya, sizler, insan sevgisini alaya alan, sosyal adalet adına (!), yürek çarpıntılarını lüks belleyen, hak hukuk derken özgürlüğü hiçe sayan, özgürlük isterken adaletsizliğe prim veren, kıskanç ruhlu, kendisi hiç bir insanca iş yapmadığı halde başkalarından fedakârlık bekleyen mendeburlar! Sizler de öleceksiniz, hem de ardınızda hiç bir insanca sevgi izi bırakmadan.

Bu güzelim yurdun o yoksul, ışıktan, bilgiden yoksun insanlarına, adları etrafında gürültüler koparmadan, ön plânlara geçmeye çalışmadan, karınca kaderince, çıkarsız, iyi niyetle yararlı olmanın yolunu aramadıkça, aramaya yanaşmadıkça yuf olsun topunuza, politikacısıyla, aydını maydını ile hepinizin ervahına, ceddine cibilliyetine!

POLİTİKA VE... DİN

Sami N. Özerdim

Din karıştırılmazsa politika yapılmıyor. Politikacının dindar olduğundan değil; halkın, bu adamlara kanmakta direnmesinden!

«Efendim, ekonomik nedenler... falan filân...» diye «ahkâm kesen» aydınlarımızın işi nerdeyse körüklemeleri de yok mu arada!

Elime bir broşür geçti. Adamın biri - sözde bir başkası eliyle - kendisini tanıtıyor. Görülmeye değer bu resimli nesne! Öylesine yavan, öylesine boş ki; hani, herhangi biri kendisini tanıtmaya kalksa, söyleyecek sözü çok daha bol, çok daha tutarlı olur.

Örnek olarak, kendisi için sağda solda söylenenleri sıralamış. Öğrenimini bitirdiği gün bir profesör: «Sen hemen Basın - Yayın Genel Müdürü ol!» demiş. Neden demiş, ne anlamda söylemiş, belli değil... Bir milletvekili, «Biz seni bakan bilirdik!», bir başka milletvekili de: «Mac Arthur'sın!» demiş. Süleyman Demirel de: «Methinizi çok işittik!» övgüsünü savurmuş. Bu adamın, ileride büyük bir şey olacağını da ilk kez, edebiyat öğretmeni Esat Mahmut Karakurt «keşfetmiş».

Bunları bir yana bırakıyorum. Broşürde, iki öge var, önde gelen. Birisi: din, ötekisi: vatan, millet edebiyatı... «Milliyetçilik» demek - onlar için - daha doğru olur, ama, milliyetçilik hiç bir zaman bugünkü denli ayağa düşürülmemiştir.

Önce; adamın anası da, babası da hacı imiş. Kendisi ise «Kur'an'ı ezbere bilirdi.» (İhtiyatlı davranarak «bilir idi» diyor. Olur da, bir sûre okuması istenir.) Şih

Efendi: «Sen ...'in ilk yedi ailesinden çok şerefli birisine mensupsun...» buyurmuş. (Şeyh'in adı soyadı da var. Cumhuriyet sonrasının şeyhlerinden...) Mısır'da Elezher Üniversitesinde (!), dedelerinden birinin yazdığı kitap varmış. Soyadına «... Hazreti Ömer'in şeceresinde de rastlanmaktadır.» Hele şu bilgi eşsiz: «Bilindiği üzere Hazreti Ali'nin atının ismi de» bu adamın soyadı ile özdeş...

Hazreti Ali'nin de olsa, at, attır. İnsan, bir at'la «akraba» olmayı, ancak politikaya girmek isterse kabul edebilir.

İşin «milliyetçilik» yönüne gelelim. Yukarıda, Şeyh Efendi'nin, adamın doğduğu ilçenin ilk yedi ailesinden olduğunu söylemesi, bir de açıklamaya bağlanıyor: «... ifadeye göre, 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya, bu arada ...'e yerleştirilen Türkmen beylerinden olmaları gerekiyor.» «Yavuz Sultan Selim zamanında Mercidabık muharebesi için yapılan yoklamada da ... ailesinden bahsedilmektedir.» «Dedesinin dedesi Eflâk - Buğdan valisi idi.» «Halasının oğlu Mabeyni Hümayun Başkâtibi ve Düyunu Umumiye Serkomiseri ... Paşa'dır.» Kendisi Atatürk'ün de ilk Millet Meclisi'nde var idi. İstanbul'da, hanımının adına izafeten bir cami yaptırmış olup, İstanbul'un meşhur semti Suadiye ismi bundan gelmektedir.

Bir taş ile kaç kuş? İstanbul'da cami yaptırma gibi bir propaganda ögesi kaçırılır mı? Araya bir de Atatürk'ü katmak gerekli! Ne olur ne olmaz, «lâzım olur». (Hemen söyleyelim ki, Birinci T.B.M.M.'nde bu adda tek bir kişi vardır. Çorum milletvekilidir; mesleği de bambaşkadır.)

«İlk defa Türk Kıbrıs İçin Anavatan Komitesi'ni kurmuş» ve başkanlığını yapmış...

Bir de fotoğraflara göz gezdirelim: «... sayın Genel Başkanımız Süleyman Demirel ile yan yana». «... Genel Başkanımız Sayın Süleyman Demirel ile el ele». (S. Demirel'in iki eli de yalın görülüyor oysa!) «... Azi-ziye Kahramanı Nene Hatun'un elini öperken».

Yeter, diyeceksiniz. Ben de yeter buluyorum. Broşürde, adaylık sözü geçmiyor, ama, ne amaçla düzenlendiği besbelli.

Şimdi, bu broşürün köylerde, dağda bayırda okunduğunu tasarlayın! Anası babası hacı, kendisi hafız; şeceresi Hazreti Ömer'e, hattâ Hazreti Ali'nin atına değin uzanıyor. Dedesinin Elezher'de kitabı var. Halasının oğlu İstanbul'da cami yaptırmış. Sülâlesinin Malazgirt'ten beri doğduğu ilçede oturduğunu Şeyh Efendi söylemiş. Mercidabık savaşında bile adları geçiyor. Eh, Birinci T.B.M.M. albümünde bulamasak bile, halasının oğlu Atatürk'ün ilk milletvekillerinden. Nene Hatun'un elini öperken, Demirel ile yan yana fotoğrafları var. İlk Kıbrıs Komitesi'ni kurmuş.

İşte böyle! Bunları sayıp dökmek parlamentoya girmeye yetecekse, adam da milletvekili, belki de bir gün bakan olacak. Ama, ne yapacak, Sayın Genel Başkanı'nın buyruğunda çalışmaktan gayrı?

Hazreti Ali'nin atı ile yakınlığını öne sürmek, Mercidabık savaşına -dedelerinden biri olarak- katılmak gibi dinsel ve «milliyetçilik-sel» erdemleri olduktan sonra, insan hiç bir iş yapmasa da olur. Aslında, öyle yapıyorlar. Dört yıllar bu tür gevezeliklerle, şuna buna komünist demekle sona eriyor. Arada, seçilen yan geliyor, seçen ise; yeniden seçmek üzere -büyük bir hevesle, «takım»ını yatırmamak için - elinden geleni yapıyor. Tasası da bizlere düşüyor.

Ama, bu aday adayını ayıplamanın da gereği yok.

Elime bu kez C.H.P.'nin cicili bicili HALK gazetesi geçti. Halk'a uygun düşün diye bir de resimli roman düzmüşler: Hazreti Ali!

C.H.P. ile Hazreti Ali! Bülent Ecevit ile Hazreti Ali! Türkiye'yi kurtarma savında olan ekibin bayrağı, bir Arap önderi: Hazreti Ali!

Ama, ne yapsın C.H.P.? 1945'lerden beri öteki partilere özenerek giriştiği din yolu ile ödün vermenin işe yaramadığını denediği halde, başka çıkar yol bulamıyor. Son yıllarda kurulan partilere bakınız! Hepsi, dine bağlanıyor. Millî Nizam Partisi bu yüzden kapatıldı, şimdi onun yerine, bir Birlik Partisi'nin bayrağında on iki imam var. C.H.P. de halka Hazreti Ali ile yaracak!'

Kalemimden bir söz çıkmak üzere idi. Ama dilim alışmamış böyle sözcükler harcamaya. Bu yüzden «yazıklar olsun size!» demekle yetineceğim.

Seçimleri hiç bir zaman ciddiye almadım. Yine de almıyorum. Kimseye güvendiğim de yok... Okutulmamış insanlara bir noktaya değin güvenebilirim. «Sağduyu» ise insanı bir yere götürüp orada bırakır. Politika girmeye hiç niyetim olmadığı için halkı da eleştirebilirim. Bırakın şu tabu'ları da gerçekleri çekinmeden söyleyin! Halkın 1945'ten beri oy vermesi kimin yararına oldu, işte ortada? Onu Hazreti Ali'nin kendisi ile değil, atı ile aldatma çabaları sürdüğüne göre bunun bir anlamı olacak!

Atatürk bunu yaptı mı? Bir el vuruşu ile bütün dinsel tabuları bir bucağa fırlattı. Ne Halife kaldı, ne medrese; ne tekke, ne şapka; ne dört karı; ne Arap yazısı! C.H.P.'nin Atatürk'ü bir yana bırakıp Hazreti Ali'ye sığınması, neyi gösterir?

Kime inanacaksınız? Ben, sadece kendime, çevremdeki bir avuç gerçek aydına inanıyorum. Gerisi boş!..

¹ *İstanbul'un dev gazetesi, 10 Kasım'larda renkli resimlerle Atatürkçülük yapar; Ramazanda ise, Türkiye'nin 1 numaralı devrim ve Atatürk düşmanına yavan, sudan din yazıları yazdırır. Geçen aylar içinde, D.P.'li bir eski şair bu gazetede Atatürk'ü küçük düşürücü bir tefrika düzdü. Halkın partileri gibi, halkın gazete-leri de bu çeşit!*

o

BİZE GELEN ESERLER

- o *Atatürk ve Toprak* (Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler): Mehmet Salihoğlu, Kadri Kaplan, Ceyhan Atuf Kansu. Halkevleri Atatürk Enstitüsü Yardımcı Yayınları, Ankara 1972, 6 TL.
- o *Atatürk ve Gençlik* (Denemeler): C. A. Kansu, Sami N. Özerdim, Anıl Çeçen, M. Salihoğlu. Halkevleri Atatürk Enst. Yayını, Ankara 1972, 6 TL.
- o *Atatürk ve Devrim* (Denemeler): S. N. Özerdim, C. A. Kansu, M. Salihoğlu, Cavit Orhan Tütengil, Bekir S. Baykal, Beşir Göğüş, Rauf İnan. Halkevleri Atatürk Enst. Yayını, Ankara 1973, 6 TL.
- o *Bir Bulut Geçti* (Şiirler): İlhan Geçer. Hisar Yayınları, Ankara 1973, 10 TL.
- o *Demirciler Çarşısı Cinayeti* (Roman): Yaşar Kemal. Cem Yayınları, İstanbul 1973, 25 TL.

ÇAĞIMIZIN UNUTTUĞU İKİ ŞEY

Afşar Timuçin

Çağımız, daha önceki çağları derinden tutan iki önemli şeye sırt çevirmiş bulunuyor: donjuanlığa ve serüvenciliğe. İnsan hayatını renklendiren bu iki şey, bir daha dönmemesine çekti gitti. Serüvenciliği hız, donjuanlığı işbölümü kazandı. Eskilerin kıyamet belirtisi saydığı şeyler çoktan gösterdi kendini: zina ve bina çoğaldı, uzaklar yakın oldu. Uzakların yakın olması, yeni bir Kristof Kolomb seferini olanaksızlaştırdı. Bugün dünyanın bir yerlerinde bilinmedik kara parçaları insanların gözüne çarpmayı bekliyor bile olsa, artık yeni Kristof Kolomb'lar gelmeyecek. Eski kralları güçlü sandırık biz, diyor yazarlardan biri, oysa adamcağız yanbaşındaki kente gitmek için üç gün harcamak zorundaydı. Adamlarıyla birlikte toparlanıp bu üç günlük yolculuğa çıkmak, gidip orada falanca kontesi görmek kim bilir ne büyük serüven duygusu veriyordu krala. İnsanlar kontes sıfatını köpek adı yapalıberi bu duyguların yerinde yeller esiyor. Kanunî Süleyman'ın Viyana kapılarına dayanması ne biçim hazırlıkların, ne biçim şatafatların, ne biçim yorgunlukların konusuydu. Şimdi Münih'e Sirkeci'den dolmuş var. Cuma akşamı keskin Sirkeci otellerinden birinde kalan bir işçi kardeşimizi en geç pazar akşamı Münih'deki pansiyon odasında kasap havasıyla göbek atar görünce şaşmıyoruz.

Sınırlar yumuşadı, uzaklar yakın oldu, ve evet, zina ve bina çoğaldı. Bunlar kimilerinin gözünde kıyamet belirtileridir. Benim çocukluğumda bazı hızlı falcılar kıyamet günleri belirlerlerdi, o günlerde bazı sevimliler ha koptu ha kopuyor diye yürek çarpıntılarını geçi-

rirlerdi. Oysa, kıyametin içindeydik zaten. İki dünya savaşı, Hiroşima, Kore, Vietnam... Bunlar büyük kıyametler. Bir de küçük kıyametler var: karartma günleri, işgal korkuları, karaborsa günlerinde bir gram şekerle özlemliler çocuklar. Çağımız bir kıyamet çağı oldu, bu kıyamet yurdumuzda da iyice duyuldu. Eskiler haklı çıktılar. Zina çoğaldı: Küçük kızlar sokak pazarlıklarıyla ucuza satıldı. Bina çoğaldı: Karadeniz'de işi iyi gitmeyen yurttaşlarımız bütün büyük şehirlerimizde, mimarlarla anlaşarak ya da anlaşmayarak, tarihe «Türk mozaik mimarisi» adıyla geçecek olan bir çirkinleştirme hareketini başlattılar ve yirmi yılın içinde şehirlerimize bir «asri» mezarlık görünüşü kazandırdılar. Uzaklar yakın oldu: Ne iş yaptığı pek belli olmayan bir «iş» adamı, New York'taki meslektaşıyla görüşebilmek için öğleyin atlıyor uçağa İstanbul'dan, geceyi Amsterdam'da geçiriyor, ertesi gün güneş batmadan New York.

Donjuan da, serüvenci de hep bir şeylere varmanın başdöndürücü telâşında. Olanın dışında bir şeyleri onaylama, olanla yetineme, varlığıyla çatışma, ulaştığı yerde kopma, alışkanlıklara karşı direnme serüvencinin de, donjuanın da temel zorluğudur, aynı zamanda atılım nedenidir. İkisinin de önünde, aşılmaz gibi duran, imkânsıza benzeyen, tehlikeler bildiren bir yol vardır. Kristof Kolomb gideceği uzak toprakların kendisine neler sözverdiğini bilseydi, yola hiç çıkmazdı. Ve Don Juan -belki de gerçekten iktidarsız biriymi, ama ne önemi var-, kadınların tehlikesiz yataklarda kendisini rahatça beklediğini bilseydi, çok yaşamaz, ölürdü. O, iş çevirdiği şehirden hemen kaçıyor, bir daha da oraya kolay kolay uğramıyordu. Kadınlardan çok tehlikeleri seviyor gibiydi. Bugün yaşasaydı ya anlam-

sız bir zampara olurdu ya da durmadan olay çıkaran bir rezil. Bana kalırsa ikisini de olamazdı. Kadınlarla ilişki kurmanın kolaylığı yıkar götürürdü Don Juan'ı. Diyelim ki, ne yaptı yaptı, gönlüne göre bir olay çıkardı. İşin bir de kaçma evresi var. Bu sefer, kaçma evresinin kolaylığı yıkacaktır onu: Kadının kocasından kaçıyor, öğleyin Yeşilköy'den biniyor uçağa, aynı gün akşama varmadan Orly havaalanına varıyor.

Serüven duygusu olmasaydı, insanlar uzak denizlerin ötesinde uzak adalar bulmaya çıkarlar mıydı? Yıllarca süren seferler, kıyımlar, yarı yarıya dönüşsüz gidişler ancak eksiksiz bir serüven duygusuyla yüklenilebilirdi. Kavuşulacak şeyin hiç değilse belli koşullar içinde ulaşılamaz bir nesne olarak belirlenmesi, bu nesneye ulaştırabilecek yolların tehlikelerle süslü olması. Tam donjuanlık tehlikeyle belirlenmiş tam bir gezginliktir: sürekli bir kaçış, sürekli bir elde ediş. Donjuan da, serüvenci de belli bir yerin adamı değildir, bir yerde duramaz ikisi de, sadece konaklar. Gidiş saati çalar çalmaz toparlanır donjuan ve arkasına bakmadan gider. Olanı hızla eskitmek, yeni bir şeyi kesinlikle özlemek. İşte bu duyguya yer yok artık çağımızda. Çağımız bu duyguya iyiden iyiye yabancı.

Kadınla yanyana, içiçe olmak, cinsel ilişkinin ve aşkın anlamını yakın plâna indirdi. Hızın artışı, serüveni kaldırdı ortadan. Uçağa ilk binişinizde heyecanlısınız, ikinci binişinizde tam bir otobüs yolcusu duyarsınız kendinizi. Şehirler her türlü cinsel yakınlığa imkân veriyor. Çağımız bu iki alanda tam bir doygunluğu yaşıyor. Donjuan gelmeyecek bir daha, bir daha büyük serüvenler de olmayacak. Robenson hikâyeleri yazılamaz bundan sonra. Dekameron hikâyeleri de. Artık, bugün burada yarın oradasınız, isterseniz bugün

bununla yarın onunlasınız. Çağımız bir kolaylıklar çağıdır. Bir savaşta beş bin kişiyi öldürebilmek için en azından bir beş bin kişiyi sürmek zorunda değilsiniz. Alman imha kamplarında günde şu kadar bin ölü.

İnsanlık geride ölü olarak bıraktığı hiç bir şeyi sevmeyecek. İnsanlık geride bıraktığı hiç bir bitmişliği sevmemeli. İnsanlık, geçmişini hatırlarken iki şey için eziklik duyacak: donjuanlık ve serüvencilik için.

o

BİZE GELEN ESERLER

(Cem Yayınları)

- o *Teneke Trampet* (Roman): Günter Grass. Türkçesi: Kâmuran Şipal. İstanbul 1972, 15 TL.
- o *Puşkin (Bütün Eserleri) I:* Büyük Petro'nun Arabı - Mektuplarla Roman - Byelkin'in Hikâyeleri - Goryuhino Köyü - Destansal Çağlar - Roslavlev - Dubrovski. Çeviren: Ataol Behramoğlu, İstanbul 1972, 12,50 TL.
- o *Aşk Rüyası*, (Unutulmuş Hikâyeler): Gorki. Çeviren: Hasan Âli Ediz. İstanbul 1972, 15 TL.
- o *Bereketli Topraklar Üzerinde* (Roman): Orhan Kemal. İstanbul 1972, 15 TL.
- o *İdam*: Camus - Koestler. Türkçesi: Ali Sirmen. İstanbul 1972, 10 TL.
- o *Müfettiş, Tiyatrodan Çıkış, Bir Evlenme*: Gogol. M. C. Anday - Erol Güney. İstanbul 1972, 12,50 TL.

Anılar :

ÇOPUR

M. Başaran

Çopur bu köyün adamı. Kerpiçgölü'ne giderken bi yıkıntı vardır, orasıydı evleri. Kuru Hatçe derlerdi ana-sına, düşünlerde okuyuculuk ederdi. Hoş bi kadını ra-metlik. Kocası Ömer Dayı, Bey'in taşocağında öldü. Ye-di sekiz yaşlarında ortada kaldı bu çocuk. Muhtar Etem'in babası yanına aldı. Aldı dediysem, elulağı. Bo-ğazıtokluğuna çırak. Gösterdi samanlık köşesinde bir yer... Küçükken çiçek çıkarmış, tırnak çalmış yüzüne, işte ondan Çopur deriz buna biz. Asıl adı Ali'dir ya, kim-se bilmez. Ömeraga'nın Ali desen, kendi bile şaşalar...

Çopur askere gidene dek Mustahsin'in Rasim'i, Ha-fızayşe'nin Hüseyin'i, Osmançıklı'nın Ahmet'i gibi gari-bin biriydi... Bi çarıklık deri alsan sırtından gıkı çık-mazdı. Kavlamış burnu, yalama dudaklarıyla, koşar da koşardı Ahmet Çavuş'un işlerine... Doğru dürüst kahve-ye çıktığını, iki adam arasına karıştığını bilmem. Ba-şında yağlı bir şapka, sırtında Ahmet Çavuş'un eskileri, koca adamlar gibi düşünceli düşünceli hep öküzlerin ardında, hep kırdı bayırda...

Ne zaman asker oldu, ne zaman «Ömeraga'nın Ço-pur kursa girmiş» dediler, o zaman farkına vardı kom-şular onun. Kahvelerde, evlerde çalkandı haberi... «Ço-pur be, hani şu Bey'in taşocağında ölen Ömeraga'cık vardı ya, onun oğlu canım, Ahmet Çavuş'un çırağıydı, işte o çocuk... Kursa girmiş... Onca kişi arasından seçil-miş hem de... Vay be, vay! Elin kimsesizine, garibine bak... Kursa girmiş ha!...» dediler... İster misin Ahmet

Çavuş'un, Zeynel Ağa'nın çocukları da bunun eline düşsün... Hey gidi kambur felek... Sağ olmalı da görmeliydi anacığı, babacığı...»

Adamı gösteren çul be kardaşım. Kolu sırmalı, sırtına göre giysiler içinde görecektin Çopur'u. Yüzü, vücudu meydana çıkmış. Kursağı sıcak yemek, et dat gördüğüne toplamış, karagöz, karakaş yiğit bişey oluvermiş. Ağzı lâf yapıyor ki, sanırsın mektepli... O yürüyüş dimdik, subay gibi. Getir muhtar yap köye. Kâğıt, kitap, okumak göster biraz, geçir istediğin masa başına... Çok efendiden daha iyi yapar... Diyeceğim o hallerini gördük, gördük de şaştık şaştık kaldık biz...

Dönme, bir yerlerde iş bulup kalsa, teskere meskere bıraksa iyiydi. Tümünden kurtulurdu belki... Yapmadı. Toprak mı, su mu çekti bilmem, baktık gene aramızda. Ahmet Çavuş ölmüştü. Oğulları da yüz vermediler pek. Belki de o yanaşmadı. Çok geçmeden boynu eğildi, eskisine benzemeye başladı yürüyüşü... Gene aramıza sokuluyor, ağzına baktırıyordu konuşurken, ama ne iş, ne bir avuç toprak...

Güllü'yü bu sırada kaçırdı işte. Öbür kardaşları ses çıkarmadı da, Muhtar Etem fena bozuldu. Yoo karakola filân gitmedi. Açtı ağzını yumdu gözünü orda burada: Besle kargayı oysun gözünü de... Ulan sen kim oluyorsun da... Düne kadar babamın önüne bi parça ekmek attığı it... Kalksın kardaşımı kaçırırsın da... Yağdı esti bi zaman... Sonra sonra kapandı... Ama dargınlıkları geçmedi...

Ayıp örtülmek ister, kör boğaz durmaz, iki el netsin? Tarla yok, tokat yok, kapıda dört ayaklı bir baş hayvan yok, iki el netsin? Zatı köy yerinde işlerin kökü çürük, Çopur netsin?.. Durma onun bunun kıcını kaldırmağa çalış... Hava... Var mı gündelikçilikle adam

olan? On sene on beş sene Etem'in babası yanında çalıştı... Hiç mi hakkı yoktu? Bi domuzları eksik kapılarında, gösteremezler miydi iki parça tarla? «Şurayı da siz ekip biçin Güllü'yle,» diyemezler miydi? N'aptı Etem? «Seni barındırmaycam bu köyde,» diye tutturdu...

Dayanamadı, bi akşam patladı kahvede Çopur: Söyleyin ona dedi, daha fazla kızdırmasın kafamı benim... Babasının da, kendisinin de ettiği hıltları dökersem ortaya, çıplak kalır dedi. Ekip biçtikleri yerlerin yarısından fazlası milletin malıdır dedi. Te giriyom ben de ekmek partisine... Önümüzdeki seçimlerde karşısındayım dedi... Çok bi güzel lâflar etti daha. Sonra kasabadaki asker arkadaşı gelip gitmeğe başladı buna. Galiba o da ekmek partisindenmiş... Aldılar köyü ele, yavaştan yavaştan gözümüz açılmağa başladı bizim...

Kim girdi araya, ne dedi, nasıl oyun çevirdi anlayamadık. Duyduk ki Güllü Çopur'u bırakmış, agasının yanına kaçmış... «O çıplakla ömür tükenmez, kendimi çürütemem o dinsizin yanında... Onun yolu yol değil,» diyor da, başka bir şey demiyormuş... Ne de olsa varlık içinden çıkma... Adamı nerde bırakacağı belli olmaz öylesinin... Ben derim Etem'in domuzluğudur bu... Baktı köy kımıldanıyor, baktı komşular Çopur'u arkalayacak, korktu. İçerden yıkmağa kalktı Çopur'u... Yıktı da. Kucığında iki yaşında çocukla çekti aldı yanına Güllü'yü...

Güllü'den çok, çocuğa yandı Çopur. Çok seviyordu oğlunu. Zayıf yanından yakalanmıştı... Aradan beş on gün geçti geçmedi, Güllü'nün evinden yana gitmeğe başladı ayakları... Avuncalar arasa ya, elinde değil, canının bir parçası var orada. Duramıyor... Çöküyor bir taşın dibine, dalıp gidiyor öyle...

Gene o taşın dibinde bir gün... Çocuk, kendi çocuğu Hasan, elinde bir parça yağlı ekmek oynuyor avluda. Güllü belki ocak başında, belki ahırda. Görünürde kimse yok. Bir tavuk Hasan'ın ekmeğini kapıyor, Hasan ağlıyor. Ortalıkta kimse yok. Kalkıyor ağlaya ağlaya, sallana sallana Çopur'a doğru yürüyor. Bişey bildiğinden değil, yürüyor işte... Cız ediyor Çopur'un içi... Ortalıkta kimse yok... Tutamıyor kendini kalkıyor, kucığına alıyor oğlunu, öpüyor, kokluyor... Küçük Halil'in gelini görüyor bunu, Etem'in amcası kızı... Ağzı kalabalıkçadır, basıyor yaygarayı:

«Gıı Güllüü!.. Neredesin gıı!.. Yetiş, Çopur Hasan'ı götürüyooo!..»

Güllü, anası ellerine geçeni kapıp koşuyor bağırtıya. Bi kavga, bi gürültü, ayağa kaldırıyorlar köyü. Komşular toplanıyor, kıyamet kopuyor:

«Nikâhlımdır, dönsün evine... Bu da öz çocuğum, kimse karışamaz,» deyip direnecek oluyor Çopur ilkin. Çocuk korkup ağlamağa başlayınca vazgeçiyor...

Olanı duyunca kuduruyor Muhtar Etem, Çopur'u ezmenin tam sırası diye düşünüyor, veriyorlar kurul üyesi Yarma Sali'yle kafa kafaya.

Çürük tahtaya basmamalıydı. Bunca yıl yanlarında çalıştı, biliyordu Etem'in ne mal olduğunu... Gidecekti, yanına güvendiği birini almalıydı hiç olmazsa... Ağa ağalığından, kız kızlığından kolay kolay vazgeçmez... Hem de yaralı domuz daha tehlikelidir. Kahvede yaptığı konuşmadan beri, açıktan açığa diş bilemeğe başlamıştı ona Muhtar... Seçimlerde karşısına çıkacak diye ödü kopuyordu... Neye ayarttı, yanına aldı Güllü'yü? Hesap etmeliydi buraları Çopur... Araya evlât girince edememiş. «Gelsin de konuşalım, kaçırmağa kalkmasın

çocuğunu, güzellikle anlaşıp bi hale yola koyalım bu işi,» diye geç vakit haber salmışlar buna... O fakirim de hak bayram bellemiş, kalkmış gitmiş köy konağına. Daha içeriye girerken vurmuşlar lâmbaya bir tekme, yıkılmışlar üstüne odunlukla Allahsızlar...

Sesi soluğu kesilince öldü sanmışlar, bir çula sarıp bırakıvermişler karanlıkta kulübesinin önüne...

Olacak işte, Süleyman Emmi'yle buluşacaktık o sabah, buluşup kasabaya inecektik erkenden. İlk horozda kapısı önünde al kan içinde bulduk bunu. Çulu aralayınca, «Vay!» etti bir, Süleyman Emmi. «Ula bu bizim Çopur değil mi? Ula yemişler bu çocuğu... Vay kara dinliler, vay ocağı batasicalar vay!.. Hay boyunları altlarının da kalasicalar, leşlerine kargalar üşesiceler!..»

Baktık soluk var, sardık eşeğe:

«Biz Çopur'u hastaneye götürüyoruz dedik komşulara, zor temizler yediği boku Muhtar... Varıp her bir şeyi anlatacağız hükümete...»

Bekçi Durmuş dönüp dönüp minareden bağırdı o akşam:

«Komşulaaar!. Yarıın kimse bi yana savuşmasıın.. Herkees evinde bulunacaak!.. Duyduk duymadık demeyiin!...»

Kaymakam, yargıç geliyor sandı çokları ilkin. Etem buldu belâsını diye düşündüler... «Düşmez kalkmaz bir Allah, çocukluğundan beri etmediğinizi komadınız garibe, ha şöyle burnun sürtsün senin de,» dediler... «Olaan! Muhtar olmayla belâ kesildin milletin başına be,» dediler... «Ağızbirliği edelim, olduğu gibi anlatalım her bir şeyi,» dediler... «Anlatalım da anlasın dünyanın kaç bucak olduğunu... Zor barınır bu köyde gayrı o karadinli,» dediler...

Devrisi gün komşudan komşuya haber ulaşıyordu:

«Köyde arama varmış...»

«Altın dişli onbaşıyla dört candarma gelmiş...»

«Aşağı mahalleden başlamışlar...»

«Evlere, samanlıklara, her bir yanlara bakıyorlar-mış...»

«Eğriboyun'un evi geçmişler, Çopur'un dama doğ-ru geliyorlarmış...»

Anlaşılr bişey değildi... Bir şaşkınlık, bir ürküntü çöküyor millete öyle zamanda... Koyun gibi beklediyo-ruz... Aklımızı başımıza toplayana dek hayli vakit geçti:

«Ulan dedik, neymiş bunların zoru?»

Dediler: «Camiden bir kilim çalınmış da...»

«Camiden kilim mi çalınmış!..»

Elleriyle komuş gibi Çopur'un damda buluyor kili-mi aramacılar... Bak bak bak, oyuna bak...

«Biz ondan işkilliydik,» diyor Muhtar, «Akşam bi-raz sıkıştırdık, ama söyletemedik... Zatı acayip lâflar eder dururdu orda burda... Kimse el uzatamaz ondan başka bu köyde Allahın evine...»

Öyle de tutanak yapıyorlar.

İş duyulunca «gürrr» etti, köy konağına yürüdü millet:

«Sizi namussuzlar, karadinliler!..»

«Sizi iftiracı, katil köpekler!..»

«Bütün köyü hayvan yerine mi koyuyorsunuz ulan!..»

«Çıkın ortaya reziller!.. Sorgu sırası bizde şimdi...»

Lâkin odalar boş... «Koşun camiye!..» «Koşun eve!.. Dama, samanlığa bakın...» Yok, yok... Yer yarılmış yere girmişler... Ne zaman sınışmışlar, hangi deliğe girmiş-ler anlayamadık...

Dedik bırakamayız arkalarını, kalktık kasabaya gittik yirmi kişi. Süleyman Emmi'yle ben en öndeydim. Durun murun diyenlere aldırmadık, dooru kaymakama çıktık... Anlattık her bir şeyi... Kaymakam akıllı adam, yüzlerimize baktı aşağıdan aldı. Kanun dedi, hak, adalet dedi, güzel konuştu bizimle... Kızmış gibi yaptı Etem'e... Bir yerlere telefon etti yanımızda... Buyruklar verdi, yatıştırdı bizi.

Lâkin toptan dava açılıyormuş hakkımızda şimdi. Çopurmuş bizi kışkırtıp köyü kaynatan. Kimbilir belki söylentidir, iyice aydınlanmadı iş daha...

Muhtar hâlâ ortalarda yok...

Çopur hastanede...

DAVACI, YARGIÇ OLURSA

Vedat Günyol

Bütün ömrünü, yalansız dolansız, çıkarsız halka, yurdunun halkına, kültürüne adayan, paradan puldan uzak, karınca kaderince, âdeta partallar içinde bir hayat süren, kimseye, ama kimseye hesap vermek durumunda olmayan, olamayacak olan bir aydın düşünebiliyor musunuz ki, günün birinde, yapmadığı, yapamayacağı işlerden sorgulara çekilsin, gülünç birtakım suçlamalarla yargıç önüne çıkarılsın ve kendini savunma durumuna düşsün.

Yirminci yüzyılın, sağlı sollu bütün totaliter yönetimlerinde, hattâ hattâ demokrasilerinde, özgür düşünceli, iktidar felsefesine - düşünce namusu gereği - sırt çeviren, sırt çevirmeyi, hatta o felsefeye kafa tutmayı bir aydın görevi sayan, sayması gereken insanların kadere ne yazık ki bu. Sade yirminci yüzyıla mı özgü bu kader? Tâ Sokrates'ten bu yana, dünyayı aydın düşünceye, ışığa kavuşturmaya çalışan Campanella'lar, Galile'ler, More'lar gibi ortaçağ düşünürlerinin, Gramsci gibi yirminci yüzyıl aydınlarının başına gelenleri düşünürseniz, kamuoyunun aydınlanmadığı her çağda böylesi durumlara rastlamak günlük işlerden sayılabilir.

Atom çağının eşiğinde, aydın Avrupa'nın bu dramını Kafka, «Dava» adlı romanında dile getirmişti. Etliye sütlüye karışmayan bir zavallı banka memurunun, günün birinde, sabah sabah odasına giren iki sivil polisçe - bilinmeyen ve sonuna dek bilinmeyecek bir suçlamaya dayanarak - evinden alınıp götürülmesi ile başlayan acıklı dram; içinden çıkılmaz, çapraşığın çapraşığı du-

ruşma alavere dalavereleriyle, avukat mavukat oyunları, suskunluklar, korkular, çekinmeler, düzenbazlıklar içinde suyu çıka çıka kötünün kötüsü bir doğrultuda gelişerek ölümle sonuçlanıyor.

Yirminci yüzyıl aydınının dramı, Kafka'nın «Dava» sında anlatmaya çalıştığı gibi, soyut ve belirsiz güçlerce yapılan, soyut ve belirsiz suçlamalara karşı kendini savunmak durumuna düşmesi, giderek -savunulacak bir şeyi olmadığı için de - savunamaz olması ve sonunda somut bir cezaya -ölüm cezasına - çarptırılmasıdır.

Nedir yirminci yüzyıl aydınının, istese de istemese de - düşünce namusu olduğu sürece, doğru bildiğini söylemekten şaşmadıkça - bulaşacağı politik suçlamanın özü? İktidar felsefesine aykırı düşmek. Davranmak demiyorum. Çünkü, günümüz politikacıları, düşünmeyi, salt düşünmeyi bile bir eylem saymaktadırlar. İktidar felsefesine karşı düşünmek derken, bunun kapsamını iktidar açısından ele alırsak, vatana ihanet suçu ile karşılaşırız. Vatana ihanet, son incelemede, iktidardakilerin hayat felsefesine ters düşmektir. Bugün hâlâ yürür-lükte olan 1351 tarihli İngiliz «Treason Act» adlı yasaya göre krala, kraliçeye, onların büyük evlâtlarına veya mirasçılara komplo hazırlamak veya onları öldürmeyi tasarlamak (hattâ hayal etmek) vatan ihanetidir. Vatana, yurdu, kendi kişiliğinde gören Roma imparatorlarından kalma bu görüş, bugün uygar ulusların yasalarında kurnaz hukukçu ağızyla daha kapalı ve daha kapsamlı biçimlere bürünmüştür. Roma hukuk içtihatlarındaki kayıtlara bakılırsa, krala, imparatora ihanet etmek için, Hristiyan olduğunu söylemek bile elveriyordu.

H. M. Enzensberger'in dediği gibi: Yönetim koşullarındaki her kökten değişiklik, milyonlarca insanı va-

tan haini durumuna düşürebiliyor. Franco İspanyasında Cumhuriyetçilerin, Frankistlerin savaşı kazanmasıyla, toptan vatan haini durumuna düşmeleri gibi. Yine aynı düşünürün dediği gibi, vatan haini durumuna düşmemek için, o milyonlarca insanın, o güne kadar bağlandıkları görüşleri birden reddetmeleri gerekir. Bu da, gerçekten bir yüz karası, ömür boyu unutulamiyacak bir utanç durumu yaratabilir. 27 Mayıs ertesinde, Ankara Devlet Tiyatrosu Konservatuarı sanatçılarının, büyük bir suçluluk kompleksi altında, iki gün içinde, Türk ulusuna «selâm» teraneleriyle yaktıkları bağlılık marşı bunun ilginç bir örneğidir.

İktidar felsefesine karşı gelip de vatan hainliği ile suçlanmamanın olağan olduğu, olabileceği toplumlar, uygarlığın doruğuna varmış bulunması gereken toplumlardır ancak. Ama, bu doruğa varmış toplum nerde? Var mı dünya yüzünde, olabilmış mi?

Geçmişten, bugüne tıpa tıp benzeyen örnekler alalım: İbni Batuta, Delhi Sultanı Muhammed Tuğlak'ın sarayında kalır bir süre. Sultanın güvenini kazanır. Sultan ona içini açar. O sultan ki, bütün sultanlar gibi, kendini sürekli bir ihanet çemberi içinde, sağdan soldan saldırılara göğüs germek, tahtını, servetini, mutluluğunu çekemeyenlerin sinsi saldırılarını önlemek durumunda hissetmektedir. Bir gün, İbni Batuta'ya şöyle der: «Bugün, eskisine kıyasla çok daha kötü adamlar ve başkaldıranlar var. Onları, en ufak bir ayaklanma şüphesi ve niyeti üzerine cezalandırıyorum. Ben ölünceye ya da bu insanlar doğru dürüst hareket edinceye, başkaldırmaktan veya söz dinlemezlikten vazgeçinceye kadar böyle davranmaya devam edeceğim. Onları, durup dururken düşmanım oldukları ve bana başkaldırmaya yeltendikleri için cezalandırıyorum.»

Yüzyıllar, çağlar nasıl da değıştirmemiş, değıştirmemiş devlet gücünü ellerinde tutanların düşünüşünü, iyi niyetli, yurtsever aydınlara karşı tutumlarını. Muhammed Tuğlak'ın bu sözlerini pek değıştirmeden, Abdülhamit'lere, Stalin'lere, Franco'lara, Hitler'e uygulamak işten bile değil.

Bir insanın niyetini -eylemini, açığa vurulmuş düşüncesini değil - salt niyetini cezalandırmak, dinlisinden layığıne kadar, bütün devletlilerin, o kuşuklar, tedirginlikler içinde yaşayan devletlilerin, tâ ilk çağlardan bu yana tutageldikleri sakat bir yoldur. Bir kimsenin niyetini, yani sözlük anlamına göre «bir şeyi yapmayı önceden arzulayıp düşünmüş, kurmuş olduğunu» ortaya çıkarma yolunda akıl almayacak çabalar harcanmış bütün dünyada, hâlâ da harcanıyor.

Daha, İmparator Tiberius (M.Ö. 41 - 37) zamanında başlamış bu çabalar Roma'da. Uçan kuştan bile kuşuklanan iktidar sahiplerinin içini kemiren o ihanet saplantılarının sonucu olarak, muhbirlik, gammazlık bir meslek niteliği ile çıkıyor ortaya. Roma'da «delator» adı verilen çekirdekten yetişme muhbirlik, günümüzün sağlısı sollusuyla, hattâ demokrasisiyle, bütün dünya devletlerindeki *niyet avcısı* diyebileceğimiz özel gizli polis örgütlerinin tohumunu atıyor.

Gizli niyetleri açığa çıkarmanın yolu, en kestirme yolu, «düşünceleri okuyan makina» henüz bulunmadığına göre, dün olduğu gibi bugün de, işkenceden geçmektedir, toplumların kaderi çıkarıcıların elinde olduğu sürece de geçecektir ister istemez. Onun için, işkence, fi-lân düşünceye, falan eyleme yatkın olabilecekleri önceden kestirilmiş kimseleri, yargıç önüne çıkarmadan, doğru yanlış, haklı haksız, yerli yersiz itiraflara zorla-

manın, ilk çağlardan bu yana uygulanagelen insanlık dışı bir yöntem olarak işlemiştir ne yazı ki. Belli olaylarda, suçlu arama zorunda olan işkenceciler, çoğu zaman insanın hayal gücünü aşan bir tilkilikle, daha önceden hazırlanmış listeler gereğince, belli bir doğrultuda düşünebilecekleri yakalayıp, onlardan coplu sopalı, falakalı, tekmeli tokatlı itiraflar elde etmeye çalışmaktadırlar. Zamanın yöneticilerince tertiplendiği sonradan açığa çıkan 6-7 Eylül olayında, köşesinde bucağında oturan, olup bitenden haberi olmayan birçok solcu bilinen kişilerin aylarca, bile bile, haksız yere hapislerde tutulduğu, sonra da, yanlışlık oldu diye salıverildiklerini bilmeyen var mı?

Sonu hiçe varan, varacağı yüzde yüz bilinen o günkü işkence uygulanmasından bugün kala kala, sadece namuslu, suçsuz birtakım insanların belleklerinde, zonkladıkça zonklayan bir sızı, bir yürek ezikliği kaldı kuşaktan kuşağa geçen, geçecek olan. İşkencecilere, o günün işkencecilerine gelince, - hâlâ yaşıyanları varsa, ki vardır şüphesiz - kim bilir hangi köşelerde, işkence yapabilme olanaklarından uzaklarda, vicdanlarının sesiyle - ki varsa - başbaşa, belki de bir pişmanlık, bir utanç duygusunun belli belirsiz sızısı içinde yaşamaktadırlar.

Papa Nicholas I (858 - 865 arası), hırsızlara, haydutlara insanlık dışı işlemlerde bulunan Bulgarlara şöyle sesleniyordu: «... eğer sanık, böylesi işkencelere dayanamayıp, işlemediği suçları itiraf ederse, böylesi bir suçun sorumluluğunu yüklenen mi utanmalıdır, yoksa, bu türlü bir itirafa zorlayan mı? Dahası var. Birisi, aklından geçmeyen, geçmemiş olan suçları işlediğini söylerse, itiraf etmiş olmaz, sadece konuşmuş olur. Vazgeçin böylesi davranışlardan, bugüne kadar yapmak çılgınlığında

bulduğunuz şeylerden vazgeçin! Bugün yüzünüzü kı-
zartan şeylerden ne elde ettiniz?»¹

İtalyan Ceza Hukuku Uzmanı Cesare Beccaria'nın dediği gibi, işkence yoluyla gerçeği bulmaya çalışmak mantığa aykırı bir şeydir. Çünkü, gerçeği, zavallı insanların kaslarında, örgensel tellerinde aramaya kalkmak saçmanın saçması bir tutumdur. İşkence, eninde sonunda kötülerini bağışlamanın, güçsüz birtakım namuslu insanların cezalandırmanın en şaşmaz yolu oluyor.

Bugün dünyanın totaliter devletlerinde, hattâ aynı eğilimdeki demokrasilerinde, devletliler işkence yoluyla ayakta durmaya çalışmak, özellikle aydınlara karşı amansız tutumlarıyla, aynı zamanda hem davacı, hem yargıç olmak gibi çelişik, akla mantığa aykırı, hak hukuk ilkelerini kökünden zedeleyen bir duruma düşmektedirler. Yakın geçmişin İstiklâl Mahkemelerini yakından uzaktan ansıtan Devlet Güvenlik Mahkemelerinin temelinde ne yazık ki, bu gerçek yatmakta ve Ziya Paşa'nın şu ünlü beytini doğrulamaktadır:

*Kadı ola dâvacı ve muhzir dahî şahit
Ol mahkemenin hükmüne derler mi adalet?*

¹ Bu yazıdaki örneklerin çoğu, UNESCO yayınlarından Le Droit d'Etre Un Homme (1968) adlı eserden alınmıştır.

İŞKENCE

Montaigne

İşkence kötü bir buluştur ve bana öyle geliyor ki, gerçeği bulmaktan çok, insan sabrını sınamaktır. İşkencelere katlanabilen de, katlanamıyan da saklar gerçeği. Onun için acı, olanları bana söyler ama, olmayanı söylemeye zorlayamaz beni. Buna karşılık, suçlandırıldığı şeyi yapmamışsa bir kimse, bu işkencelere katlanacak sabrı bulur kendinde. O şeyi yapmış olansa, eğer bunu hayatının bir lutfu sayarsa, neden katlanmasın işkenceye? Bana kalırsa, bu buluşun temelinde vicdan sorununa dayanan bir düşünce yatmaktadır. Çünkü, bu düşünce, suçluya suçunu söyletmek bakımından işkenceyi destekler ve suçluyu güçsüzleştirir, ama öte yandan, suçsuzu da işkenceye karşı daha bir güçlendirir. Doğrusunu isterseniz, işkence, belirsizlikler ve tehlikelerle dolu bir yoldur.

Bunca büyük acılardan kurtulmak için, insan neler söylemez, neler yapmaz ki!.... Bu yüzden, yargıcın suçsuz ölmesin diye işkence ettiği günahsız insanı işkenceler içinde öldürdüğü çok olur.

Ne olursa olsun, işkence, insan güçsüzlüğünün en az kötü bir buluşudur, diyorlar.

Ama, insanlık dışı, yararsız bir buluş, bana kalırsa! İşkenceye başvuran Yunanlılar ve Romalılarından bu konuda daha az barbar olan nice uluslar, hâlâ şüphe ettiğiniz bir suç dolayısıyla bir adama acılar çektirmenin, onu sakat bırakmanın korkunç ve kıyıcı bir şey olduğu kanısındadırlar. Siz gerçeği bilmiyorsanız, ne yaparsın adam? Boş yere öldürmemek için ona ölümden beter şeyler yaparken haksızlık etmiyor musunuz? Gör-

müyor musunuz ki, insan, işkenceden bin beter, ve çoğu zaman katılığı ile işkenceyi aşan ve hayatına son verebilen bu sorgulara çekilmektense, boş yere ölmeyi göze alabilir?

o

ÖFKESİZ CEZA

Çeşitli kurallar ve sert cezalar bütün bütün kaldırılacaktır ortadan. Ceza vermeden önce, insanların artık suç işlemeye niyetlenmemelerini sağlamak ve memlekette, öfkесiz ceza verme ilkesine göre, düzenli cezalar koyma isteğı ile yasalar ve buyrultular çıkarıyoruz. Cezaların konacağı, ama uygulanmayacağı zamanların uzak olmadığını umuyoruz. On bin ülke ve yüz senyör öğrensinler niyetlerimizi. Daha önceki krallıklardan bu yana, resmî makamlarca yapılan soruşturmalarda, her zaman yasaları aşan usuller kullanma geleneğı yer almıştır. Kimi zaman sanıkları söyletmek için işkence araçlarına başvurulmuştur: Büyük coplar kullanılmış, elleri kolları bağı hapisliler falakalara çekilmiş, tekme-lenmiş, tekerleklerle bağlanıp parçalattırılmış, çivili dolaplara konmuşlar... Bu korkunç cezalar altında birçok sanık uydurma itiraflarda bulunmak zorunda kalmışlardır. Sanıklar yasanın metnine uygun olarak mahkemeye verildikleri zaman bile, yasalar hep hiçe sayılmış ve birtakım aşırılıklara kaçılmış, öyle ki, kimse kendini haklı çıkaramamıştır. Şimdi, bütün bu kıyıcı usuller baştanbaşa ortadan kaldırılmıştır.

Çin Sui Hanedanı Yıllıklarından
(590 - 617)

o

Kanıt tanıt, belge, tanık olmadan, işkence yoluyla insanların ağzından gerçeği çekip çıkarmak adaletle bağdaşır mı? Çünkü, işkencede, insanların en günahsızını çok kolayca suçluluk itirafına zorlayacak bir öz vardır... Aynı davada hem davacı, hem yargıç olmak ya-saya aykırıdır.

Balint Balassa
Macaristan, 1587

o

DAYAK

Dostoyevski

... Bana kalırsa, sayısı biraz fazla olunca, ince değ-nekle dayak, bizde uygulanan cezaların en ağırıdır. Bel-ki ilk bakışta, anlamsız, olmayacak gibi görünür bu. Ama beş yüz, hattâ dört yüz ince değneğin insanı öldü-rebileceği bir gerçektir. Beş yüzden fazlasındaysa, ölüm hemen hemen muhakkaktır. En sağlam yapılı bir baba-yiğit bile bin değneği kaldıramaz. Oysa, beş yüz sopaya, kıyasıya vurulmak şartıyla, kolayca dayanılabilir. Bin sopaya, pek sağlam yapılı olmayan bir adam bile daya-nabilir. Orta güçte, gürbüz bir adamı iki bin sopa da yıkamaz. Hükümlülerin hepsi ince değneğin daha beter olduğunda birleşirler...

Hâlâ var mı bilmiyorum ama, pek eski olmayan bir zamanda, ellerine düşen avı ince değnekle dövebilme olanağını elde edince, Marquis de Sade ve Brenvilier gibi, zevk duyan bazı centilmenler vardı. Bana kalırsa

bu duygu, sözü geçen centilmenlerin tâ yüreklerinde duydukları hem tatlı, hem acı, âdeta bayıltıcı bir duygudur. Kaplanlar kadar kana susamış insanlar vardır. Bu gibiler, yaratılıştâ aralarında hiç bir fark bulunmayan, hattâ İsa'nın yasasına göre kardeşleri sayılan kimselerin, şu ya da bu biçimde bedenleri, kanları, ruhları üzerinde egemenlik sağladıkları zaman, türlü davranışlarla onları küçümsemekten geri kalmazlar. İşkence bir alışkanlıktır. İnsanda bu alışkanlığın kökleşmesi, sonunda, hastalık halini alabilir. Sarsılmaz kanıma göre, en iyi bir insan bile, alışkanlıkla âdeta bir hayvan gibi kabalaşıp katılaşabilir. Kanla, ellerindeki güçle kendilerinden geçerler. Hoyrathı, ahlâksızlığı, içindeki kötülüğü büsbütün geliştirir. Kafası, duyguları, hiç de doğal olmayan davranışları doğal görebilir; sonunda bundan zevk almaya başlar. Böylece, insanlık da, yurttaşlık da tamamiyle yok olmuş demektir. Artık onun yeniden onurlu bir insan olmasına, pişmanlık getirip eski hayata dönmesine hemen hemen olanak yoktur.

İşin asıl kötü yanı şu ki, böylesi örnekler topluluğa kolayca zorbalık hevesi aşılayabilir. Çünkü, güçlü olma, çok çekici bir şeydir. Topluluk da bu durum karşısında kayıtsız kalırsa, bu alışkanlığın toplumda yerleşmesi işten bile değildir.

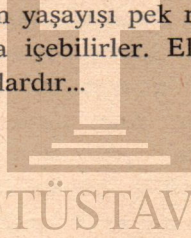
Bundan şu sonucu çıkarabiliriz ki, bir insana kendi benzerine ceza verebilme hakkının tanınması, bir yandan o toplumda yurt sevgisini kemirirken, öte yandan önüne geçilmez bir düzensizliğe yol açar. Toplum cellâdı küçümser. Ama centilmen cellâdı değil. Daha yakınlarda olumsuz bir düşünce atıldı ortaya. Ama bu da, kitap sayfalarında soyut bir düşünce olarak kalmaktan öteye gidemedi... Bu düşünceyi ortaya atanlar bile, ruhlarında yanan zorbalık ateşini söndüremediler.

Çünkü her fabrikacının, her girişimcinin, bazen işçisinin bütün ailesi ile birlikte kendi eli altında olduğunu görmekten büyük zevk aldığı bile oluyor. Bu bir gerçektir. Çünkü, bir kuşağın, bir öncekinden kalan mirastan kolay kolay vazgeçmesi olacak şey değildir...

Cellâtlardan söz açmıştım. Çağımızda, hemen hemen herkeste cellâtlık eğilimleri tohum halinde bulunmaktadır. Ama bu hayvanca eğilimin, her insandaki gelişimi bir değildir. Bütün başka duygularını bastırmış olan bu duygudaki insanlar iğrenç yaratıklardır.

Cellâtların iki çeşidi vardır: Biri bu işi gönüllü olarak, öbürü zorunlu olarak yapar. Gönüllü cellât, şüphesiz her bakımdan öbüründen daha aşağılıktır. Oysa, en çok ötekenden çekinilir...

... Cellâtların yaşayışı pek rahattır. Paralıdırlar; iyi yerler, şarap da içebilirler. Ellerindeki parayı rüşvet olarak toplamışlardır...

*Dostoyevski
(Ölü Evinden Anılar)*

N. Y. Taluy

HALKIN GEÇİM ARAÇLARI ÜSTÜNE

Robespierre

1792 insanının «geçim» buhranı (yani, özellikle, tahılın azalışı ve fiyatların artışı) Konvansiyon Meclisi'ni ekonomik sorunlarla karşı karşıya getiriyor. Politika tartışmalarına karışan Robespierre (2 Aralık), Jakobenlere bağlı küçük burjuvazinin ortadan kalkmasına yol açan utopyaları açık seçik dile getiriyor bu söylevinde.

Halk temsilcilerine, halkın geçimini sağlama yollarından söz etmek, onlara en kutsal çıkarlarından söz etmek demek değildir sadece. Çünkü, temsilciler, şüphesiz, halkla özdeşirler.

Burada yalnız yoksul yurttaşların dâvasını değil, mal mülk sahipleriyle satıcılarınkini de savunacağım.

Apaçık olmakla birlikte, unutulmuş görünen ilkeleri hatırlatmakla yetineceğim. Daha önce önerilmiş olan basit tedbirlere değineceğim sadece. Çünkü, sorun, parlak kuramlar yaratmaktan çok, sağduyunun ilk kavramlarına dönmektir.

Tabiatın insan ihtiyaçlarını bol bol karşıladığı her memlekette, kıtlık yönetimin ya da yasaların bozukluğundan başka bir şeye yorulamaz. Kötü yasalar ve kötü yönetimlerin kaynağı sahte ilkeler ve kötü törelerdir.

Genel olarak kabul edilen bir gerçektir ki, Fransa toprakları, halkının beslenmesi için gerekli olanın çok üstünde ürün vermektedir ve bugünkü kıtlık, yapma bir kıtlıktır. Bu durumun ve ortaya koyduğum ilkenin

sonucu üzücü olabilir. Ama şimdi kendimizi övmenin sırası değil. Yurttaşlar, gerçek ilkelere üstünlük kazandırmak ve dünyaya doğru yasalar vermek sizlere düşmektedir. Sizden öncekilerin açtıkları birtakım zorbaca ön yargı yollarında, köle gibi sürünmek için yaratılmamışsınız. Sizler, daha çok, yeni bir işe başlıyorsunuz, sizden önce kimsenin ele almadığı bir işe. Krallık yönetiminin zorbalığı altında, soylular ve din adamları ya da burjuvazinin desteğiyle yapılmış olan bütün yasaları sıkı bir incelemeden geçirmelisiniz en azından. Zaten bugüne kadar başka yasalarınız da olmadı ki. Bize, en hatırı sayılır yetkili kişi olarak gösterdikleri kimse, Louis XVI'nın bir bakanıdır (Necker). Kurucu Meclis'in tahıl ticareti ile ilgili yasasının nasıl çıkarıldığını gördüm. Daha önceki dönemin yasasından başka bir şey değildi bu. Bugüne kadar da değişmedi. Çünkü, temelindeki çıkarlar ve ön yargılar hiç değişmediler. Aynı Meclis günlerinde, bu dönemde tekrarlanan aynı olayları gördüm. Aristokrasinin halkı suçladığını; iki yüzlü düzençilerin, kendi cinayetlerini, kışkırtıcı ve anarşist dedikleri özgürlük savunucularına yüklediklerini de gördüm. Erdeminden şüphe edilmesine izin verilmeyen hayasız bir bakanın (Necker), aşırı hayranlık perdesi altında Fransa'nın kuyusunu kazdığını; canice düzenleri sürüp giderken, zorbalığın, sıkı yönetim yasası ile bezenerek aklıktan nefesi kokan yurttaşların, yasalara uygun olarak kanlarını nasıl akıttığını da gördüm. Kendinden hiç bir hesap sorulmasına izin verilmeyen bakanın emrine milyonlar; halkın kanını emen sülükler yararına dönen primler; sonsuz ticaret özgürlüğü; korku ve telâşları yatıştırmak, ya da açlığı bastırmak için süngüler: İşte, ilk yasacılarımızın o göklere çıkartılan politikası.

Primler üstünde tartışılabilir; ticaret özgürlüğü bir noktaya kadar, insan kanına susamış açgözlüler onu kötüye kullanıncaya kadar, gereklidir. Süngülere başvurma ise tüyler ürpertici bir canavarlıktır. Gerçek ilkeye dayanmadığı için de, sistem özünden eksiktir.

Bu bakımdan, düşülen hatalar belli başlı iki nedenden doğmaktadır bana göre:

1. Kuramı hazırlayanlar, yaşamak için en gerekli şeylere herhangi bir ticaret eşyası gibi baktılar ve söz gelimi, buğday ticaretiyle çivit ticareti arasında hiç bir fark gözetmediler. Halkın geçimi sorunundan çok, tahıl ticareti üstünde çene yordular. Bu veriyi hesaba almadıkları için de, genellikle apaçık olan ilkeleri yanlış uyguladılar. Bu doğru ve yanlış karışımı, hatalı bir sisteme görünüşte doğru bir nitelik verdi.

2. Sistemi, devrimlerin doğurduğu o fırtınalı hayat koşullarına da uygulayamadılar. O belirsiz kuramları, normal zamanlar için iyi olsa bile, buhranlı günlerin bizlerden beklediği anlık tedbirlere hiç mi hiç yatkın değildi. Tüccarların ya da mal mülk sahiplerinin çıkarlarına gereğinden çok önem verdiler ama, insanların hayatını aşağı yukarı hiçe saydılar. Niçin? Çünkü, yazıp çizenler, yönetenler hep, ileri gelen kimseler, bakanlar, zenginlerdi de ondan. Onların yerinde halk ol saydı, bu sistem herhalde birtakım değişikliklere uğrardı.

Sağduyu, örneğin, şu gerçeği göstermektedir: Hayatın ihtiyaçları için önemli olmayan zahire, satıcının en sınırsız borsa oyunlarına bırakılabilir. Ortaya çıkabilen bir anlık kıtlığa her zaman katlanılabilir. Genel olarak, bu ticaret alanındaki sonsuz özgürlüğün, devletin ve bireylerin yararına dönmesi elverir. Ama, insan

ların hayatı, aynı talih oyunlarına bağlanamaz. Parlak kumaşlar almam gerekli değildir. Ama, kendim ve çocuklarım için ekmek alacak kadar varlıklı olmam gereklidir. Satıcı, mümkün olan en yüksek fiyata satmak zamanını buluncaya kadar, lüks ve gururun göz diktığı mallarını depolarında saklayabilir. Ama, açlıktan ölen benzerinin yanbaşı, hiç kimsenin öbek öbek buğday yığmaya hakkı yoktur.

Nedir toplumun birinci ereği? İnsanın zaman aşımına uğramayan haklarını korumak. Bu hakların ilki nedir? Yaşama hakkı!

Demek, ilk toplumsal yasa, toplumun bütün üyelerinin geçim araçlarını güvenek altına alan yasadır. Bütün öbür yasalar buna bağlıdır. Mülkiyet hakkı, bu ilk toplumsal yasaı perçinlemek için konmuş veya güvenek altına alınmıştır. İnsanın malı mülkü varsa, her şeyden önce, yaşaması için vardır. Mülkiyetin hiç bir zaman insanların geçimine engel olamayacağı savı doğru değildir. İnsana gerekli olan besinler, hayat kadar kutsaldır. Hayatı sürdürmek ve korumak için pek gerekli olan ne varsa, bütün toplumun ortak malıdır. Ancak artan kısım, bireylerin olabilir ve satıcıların ticaretine bırakılabilir. Benzerimin zararına giriştiğim işte yaptığım para ile ilgili her türlü talih oyunu, ticaret değil, eşkıyalık ve kardeş kanına susamışlıktır.

Bu ilkeye göre, geçim araçlarıyla ilgili yasa konusunda çözümlenmesi gereken sorun nedir? Şu: toplumun bütün üyelerine, yeryüzü ürünlerinin, yaşamalarına gerekli olan bölümünden yararlanma hakkı tanımak, mal mülk sahiplerine veya çiftçilere de emeklerinin karşılığını sağlamak ve arta kalanı serbest ticarete bırakmak.

Mülkiyetin en titiz savunucusu, mülkiyet sözünden, benzerlerini soyup soğana çevirme veya öldürme anlamını çıkardığını açık açık söylemedikçe, bu ilkeleri tanımazlıktan gelsin haddine düşmüşse!

Her türlü engelin, ya da daha doğrusu, buğday satışını düzenleyen her türlü kuralın mülkiyet hakkına saldırı anlamına geldiğini nasıl ileri sürebilmişler ve nasıl bu barbarca sistemi, görünüşte doğru izlenimini veren ticaret serbestliği adı altında gizleyebilmişlerdir? Bu sistemi koyanlar, kendi kendileriyle ister istemez çelişkiye düştüklerini görmüyorlar mı?

İçeride bolluk sağlanmadığı sürece, neden, her defasında, yabancı ülkelere tahıl satma yasağını onaylamak zorunda kalıyorsunuz? Ekmek fiyatını kendiniz saptıyorsunuz. Neden baharat veya Hindistan'ın o parlak ürünlerinin fiyatını saptamıyorsunuz? Bütün bu ayrıklık, demin açıkladığım o apaçık ilkelerden gelmiyorsa, nereden geliyor? Ne diyorum? Hükümet, kimi zaman, lüks eşya alım satımını, sağlıklı bir politikanın kabul ettiği birtakım değişikliklere bağlı tutuyor. Neden, halkın geçim araçlarını ilgilendiren ticaret, bu değişikliklerden ille de uzak tutuluyor?

Şüphesiz, bütün insanlar dürüst ve erdemli olsalardı; açgözlüler, halkın öz varlığını yok etmeye kalkışmasalardı; bütün varlıklılar, aklın ve doğanın sesine uyup, kendilerini toplumun vekilharçları ve yoksulların kardeşi saysaydılar, en sınırsız özgürlükten başka yasa tanımayabilirdik. Ne var ki, cimriliğin yoksulluk, zorbahğın da halkın umutsuzluğu üzerinde kumar oynayabileceği; bütün ihtirasların acı çeken insanlığa savaş açtığı doğru ise, neden yasalar yoksullukları önlemiyorlar? Neden, tekelcinin insan kanına susamış elini, âdi katilin eli gibi durduramıyorlar? Bunca za-

mandır büyüklerin keyfi ve zorbaların gücü ile ilgilendikten sonra, neden halkın geçimi ile ilgilenmiyorlar.

Peki, bu yolsuzlukları önlemenin çareleri nelerdir? Bu çareler uygulanamaz diyorlar. Ben de diyorum ki, bunlar basit oldukları kadar, şaşmaz birtakım çarelerdir. Üstün zekâlar bile bunları çözümleyemez diyorlar. Ben de diyorum ki, bunlar ne ticaretin çıkarlarına zarar verir, ne de mülkiyet haklarına.

Malların dolaşımı, bütün Cumhuriyette korunmalı. Ama, dolaşım olması için bütün gerekli tedbirler de alınmalı. Benim asıl derdim, dolaşım yokluğudur. Çünkü, halkın baş belâsı, kıtlığın kaynağı, sınırsız yapmak bahanesiyle, dolaşımı önleyen engellerdir. Halkın geçim araçları, yığın yığın açgözlü spekülâtörlerin ambarlarında durdukça, elden ele dolaşabilir mi? Bir avuç milyonerin elinde toplanmışlarsa, el değiştirebilirler mi? O milyonerler ki, bu gereçleri, daha değerli, daha ender kılmak için, onları ticaretin dışında tutmakta; ve zahireler, o cimrice hesaplarına denk düşürdükleri zamana varıncaya dek, nice ailenin yok olup gitmesi gerektiğini soğuk kanla hesaplamaktadırlar. Geçim araçları, Tantalos'un çektiği işkencelere katlanan yoksul yurttaşların gözleri önünde, üretildikleri ülkelerden geçerek, halkı kıtlığa mahkûm eden bir avuç insanın kazdığı o bilinmeyen çukurlarda yok olup giderken, el değiştirebilirler mi hiç? En bol hasatların yanı başında, altın ya da kâğıt para karşılığında, bu hasadın bir parçacığını bile elde edemeyecek kadar ihtiyaç içinde olan yurttaşlar mum gibi erirken, nasıl el değiştirebilir bu mallar?

Dolaşım, zorunlu ihtiyaç maddelerini bütün insan-

ların kesesine elverişli duruma sokan ve sazdan kulübelere bolluk ve hayat getiren dolaşımdır. Beyinde ya da ciğerlerde tıkanıp kalan kan dolaşabilir mi? Kan bütün bedende serbestçe aktığı zaman dolaşır ancak. Geçim araçları halkın kanıdır. Kan dolaşımı insan bedeni için ne denli gerekli ise, onların el değiştirmesi, yani dolaşımı da toplumsal beden için o kadar gereklidir. Onun için, tahılların serbestçe el değiştirmesini destekleyin, bütün zararlı tıkanıklıkları önleyerek. Bu amacı gerçekleştirmenin yolları nelerdir? Açgözlülerin tıkanıklığı kolayca gerçekleştirmelerine engel olmak. Bu tıkanıklığı üç şey desteklemektedir: Gizlilik, alabil-diğine serbestlik ve cezasız kalma kesinliği.

Gizlilik ne zaman olur? Herkes, eli altında ne kadar geçim aracı olduğunu saklayarak bütün toplumu bunlardan yoksun bırakabildiğı; onları hile yoluyla -gerek yabancı ülkelere kaçırmak, gerek içerde, kendi depolarında saklamak suretiyle- ortadan kaldırabildiğı zaman. Oysa, bu konuda iki basit çare vardır: Birincisi, gerek her bölgenin ürettiğı tahılı, gerek her toprak sahibinin ya da çiftçinin elde ettiğı hasadı hesaplamak için gerekli tedbirleri almaktır. İkincisi, tahıl satıcılarını, mallarını pazarlarda satmaya zorlamak ve gece yarıları satış yapılmasını önlemektir. Bu tedbirlerin ne olasılığını, ne de yararını ispatlamak gerekmez. Çünkü, hiç bir ne kimsenin dil uzattığı olmuyor. Bu tedbirlerin yasallığına mı çatılıyor? Ama, toplum yararının gerektirdiğı genel düzen kuralları nasıl olur da mülkiyet hakkına tecavüz sayılabilir? Hangi iyi yurttaş, dürüst ve açık davranmak zorunda kalıyorum diye sızlanabilir? Gizli kapaklı işler, komplocular ve düzenbazlardan başka kimin için gerekli olabilir? Hem, size ispatladım mı, besin maddelerinin, yurttaşların geçimi için

gerekli bölüğünü toplumun istemeye hakkı olduğunu? Bu, toplum görevlerinin en kutsalıdır.

Yıkıcı tekel işlemlerinin öbür nedenleri, sınırsız serbestlik ve cezasız kalmadır, demiştım. Açgözlülüğü yüreklendirme ve onu her çeşit bağdan uzak tutmanın en şaşmaz yolu, kural olarak, yasanın onu denetlemeye ve karşısına en ufak engeller çıkarmaya hakkı yoktur demek değildir de nedir? Açgözlülüğe karşı konan tek kural, ceza korkusu olmadan her şeyi göze alabilme kuralı değil mi? Ne diyorum? Bu kuramın ulaştığı en olgunluk derecesi bu işte. İstifçilerin kusursuz kimseler olduğu, tekalcilerin insanlığa babalık ettikleri, halkla aralarında çıkan kavgalarda, her zaman halkın haksız olduğu kabul edilmiştir nerdeyse. Ya tekellilik suçı diye bir şey olamaz, ya da böyle bir suç vardır gerçekte. Bu bir kuruntu ise eğer, nasıl olur da öteden beri inanılabilmiştir buna? Devrimimizin daha ilk günlerinden bu yana niçin onun başımıza açtığı belâların acısını çektiğimiz öyleyse? Doğruluğundan şüphe edilmez raporlar ve su götürmez olaylar, istifçilerin o yasa dışı manevralarını niçin ispatlamaktadırlar? Tekellilik suçı gerçekte eğer, hangi garip ayrıcalıkla, tek başına korunmak hakkını elde ediyor? Her çeşit sızlanmanın karşısına durmadan süngüler, ve istifçilerin iyiliğine ve iyilikseverliklerine inanma yolunda kesin emirler çıkarılırsa, halkın açlığını çıkarlarına âlet eden acımasız kan emiciler, işledikleri suçlara nasıl bir sınır koyarlar? Sınırsız serbestlik, bu yolsuzluğun özüründen, koruma aracından ve nedeninden başka bir şey değildir. Sınırsız serbestlik nasıl devası olabilir onun? Nedir sızlandığımız şey? Bugünkü sistemin kötülükleri, ya da hiç değilse, önleyemediği kötülükler. Size halkın katillerini

bildiriyorum, siz bana, «Bırakın yapsınlar,» diye karşılık veriyorsunuz. Bu sistemde, her şey topluma karşı, her şey tahıl satıcılarından yanadır.

Ey yasacılar, asıl burada göstermeniz gerek bilgelik ve sağ-görünüzü! Böylesine bir konu her zaman için işlemesi nazik olan bir konudur. Halkın telâş ve korkusunu artırmak ve hattâ hoşnutsuzluğunu kabullenir görünmek tehlikelidir. Gerçekleri söylememek ve ilkeleri saklamak daha da tehlikelidir. Ama, ilkelere uyarsanız, bütün sakıncalar ortadan kalkar, yalnız ilkeler kötülüklerin kökünü kurutur.

Biliyorum, sahici veya yapma bir kıtlığın yol açtığı böylesi bir ayaklanmanın koşulları incelenirken, insan, bazen yabancı bir etkinin varlığını kabul eder. Tutku ve entrikanın kargaşalık çıkarmaya ihtiyacı vardır: Kimi zaman, aynı adamlar halkı kışkırtılar, onu boğazlamak fırsatını bulmak, güçsüz, bencil kimselere o korkunç serbestliği geri vermek için. Ama, şurası da doğrudur ki, halk yaradılıştan dürüst ve sessizdir. Hep temiz bir niyetle davranır: Kötü yürekli, gözleri önüne haklı ve güçlü bir neden sermezlerse, halkı kımıldatmazlar. Onda hoşnutsuzluk yaratmaktan çok, hoşnutsuzluğundan yararlanır kötü yürekli. Ve halkı, geçim bahanesiyle, düşüncesiz davranışlara sürüklediklerinde, halk zaten baskı ve yoksulluk yüzünden böylesi etkilere hazır bulunmaktadır. Mutlu bir halk hiç bir zaman taşkın olmamıştır. Fransız halkını tanıyan herhangi bir kimse bilir ki, bir çığır ya da kötü bir yurттаş, hiç bir neden olmadan, onu sevdiği yasalara, seçtiği temsilcilerine ve elde ettiği özgürlüğe karşı ayaklandıramaz. Halkın siz temsilcilerine beslediği güvene karşılık ona güvenmek, aristokrasinin kötü he-

saplarını altüst ederek, yoksulluğuna merhem olmak, telâş ve korkularını gidermek sizlere düşmektedir.

Halkın telâş ve korkularına saygı göstermek gerekir. Eliniz kolunuz bağlı kalırsanız, nasıl yatıştırırsınız onları? Önerilen, ama bizim pek de gerekli saymadığımız tedbirleri halkın istemesi elverir. Onları uygulamaya karar vermeniz için, bu tedbirlerin çıkarlarına ne denli bağlı olduğunuzu göstermeleri yeter de artar bile. Bu yasaların öz ve ruhlarının ne olduğunu daha önce belirtmiştim. Burada sadece, kabul edilmeleri halinde bazı değişiklikler isteme hakkımı saklı tutarak, tekkelciğe karşı tedbirler alınmasını öneren kararname projelerine öncelik tanınmasını istemekle yetineceğim. Daha önce, bu tedbirlerin ve dayandıkları ilkelerin halka gerekli olduğunu ispatlamıştım. Bunların varlıklılara ve bütün mal mülk sahiplerine yararlı olduklarını ispatlayacağım.

Hiç bir namuslu kazancı, hiç bir sahiplik hakkını ellerinden almıyorum; ellerinden ancak başkasının mülkiyetini çiğneme hakkını alıyorum. Ticareti değil, tekelciğe bağlı yağmacılığı ortadan kaldırıyorum. Onları sadece, benzerlerinin yaşamasına engel olmamaya mahkûm ediyorum. Hiç bir şey, şüphesiz, bundan daha elverişli olamaz. Yasacının insanlara yapabileceği en iyi hizmet, onları dürüst birer insan olmaya zorlamaktır. İnsanın en büyük çıkarı, hazine üstüne hazine koymak ve en tatlı mülkiyet, bahtsız yüzlerce ailenin geçim araçlarını yutuvermek değildir hiç. Benzerlerinin acısını azaltmak zevki ve yurduna hizmet etme şerefi, bu acınası üstünlüğe değer. O iğrenç ticaretlerini sağlayan sonsuz serbestlik nesine yarar hava oyuncularının? Ya ezilenlerden olmaya, ya da ezenlerden. Bu sonunculardan olmak iğrenç bir şeydir. Bencil zen-

ginler, adalet ve insanlığa karşı, o alçak gurur ve tutkuların korkunç sonuçlarını görüp önlemesini öğrenin! Soylular ve kralların başına gelenler gözünüzü açsın. Eşitlik ve erdemın sağladığı derin hazları tatmasını öğrenin. Ya da, hiç değılse, servetin size sağladığı üstünlüklerle yetinin ve halka ekmeğini, emeğini ve törelerini bırakın. Özgürlük düşmanları, vatanın bağırını delik deşik etmek için boşuna çırpınıyorlar: Güneşin seyrini durduramayacakları gibi, insan aklının gelişimini de durduramayacaklardır. Alçaklık hiç bir zaman cesareti alt edemeyecektir. Dalavere kafası, özgürlüğün üstün yetenekleri önünden kaçacaktır. Siz ey yasacılar, ayrıcalıklı bir sınıfın değıl, Fransız halkının temsilcileri olduğunuzu hatırlayın. Unutmayın ki, düzenin kaynağı adalettir; kamu huzurunun en şaşmaz güveneğı yurttaşların mutluluğudur ve devletleri altüst eden bitmez tükenmez sarsıntılar, kör inançların ilkelere, bencilliğin genel yarara, güçlü insanların gurur ve tutkularının haklara ve güçsüzlerin ihtiyaçlarına karşı yaptıkları savştan başka bir şey değıldir.

YOĞURT YEME TARZI

Cengiz Gündoğdu

Onbeş - onaltı yaşlarındayken sık sık Ulunay'a giderdim. Yazılar yazar, sonra ona götürürdüm incelemesi için. Bilirdim, yazılarımı, Ulunay'a götürmenin hiç bir yararı olmayacak. Yine de götürürdüm. Çünkü, yazılarımı, hiç olmazsa okuyan tek yazar oydu... Bir gün, damdan düşer gibi soruvermiştim: «Siz, neden Atatürk'e karşı çıktınız?» diye. Hiç unutmam, «Vatanı sevdiğimiz için» demişti... «Vatanı sevdiğimiz için Atatürk'e karşı çıkmıştık. Ama biz vatanı sevmesini bilmiyorduk. Vatanı sevmek kâfi ve mühim değildir. Vatanın nasıl seveceğini bilmek önemlidir. İşte Atatürk vatanı nasıl seveceğini biliyordu.»

Geçen gün betiklerimi karıştırırken Refik Halid'in *Minelbab İlelmihrab*'ı geçti elime... Okudunuz mu bilmem. Ben, yıllar önce okumuştum ama, yine okuyayım dedim. Biliyorsunuz, Refik Halid Kurtuluş Savaşı'na karşı çıkmıştı. Bunun için Kurtuluş'tan sonra yurt dışına kaçtı.

Yurtseverlik konusunda bakın neler diyor Rafik Halid: «... Selâmeti vatan namına... Şimdi, bunu okurken evvelâ ben de sizler gibi güldüm. Fakat sizler, daha doğrusu, sizlerden bir kısmı haini vatanın «selâmeti vatan namına istirhamı»nı garib ve tuhaf görüp gülmüşsünüzdür, ben, bittabi, kendimin hain mi, hasir mi olduğunu yakından bildiğim cihetle bu sebepten gülmüyorum, vatanı sevmek hususunda, tıpkı her yiğidin bir yoğurt yiyişi olduğu gibi her kişinin de bir tarzı ve aradaki farkın ne kadar derin olduğunu gördüğümünden.»¹ Yoğurdu, Refik Halid gibi yiyen Padişah Vahdettin de

İngiltere Kralı George V'den «... Türkçe konuşan vilâyetlerin taksim edilmekten kurtarılması için İtilâf Devletleriyle birlikte müdahalede» bulunulmasını «Haşmetli Kral Hazretlerin» rica ediyordu.²

Refik Halid'in kendisi için şöyle ya da böyle düşünmesi önemli değildir. Önemli olan tarihin yargısıdır. Tarih, 1919 - 1923 yıllarında Refik Halid gibi «yogurt yiyenleri» yurt haini olarak damgalamıştır. Önemli olan budur. Ama, sözlerinde, yazılarında, bütün yaptıklarını «selâmeti vatan namına» yaptıklarını söyleyenler, sonra nasıl oldu da yurt haini oldular. Refik Halid'in deyişiyle, «Yoğurdu nasıl yediler?» Tarihin ilginç bir yönüdür bu. 1919'da yurdu kurtarmak isteyenlerin bir bölümü yurtsever oluyor, bir bölümü hain... Nasıl oluyor bu iş, bir raslantı mı yoksa?

İngiliz belgelerinde şöyle bir not var: «... Bunlar (Vahdettin'le Damat Ferit) vatanseverlikte Mustafa Kemal ile arkadaşlarından daha geri değildir, fakat bunlar, Türkiye'nin menfaatlerini, en iyi olarak mütarekeye tam bağlılık ve müttefiklerle tam işbirliğinde görüyorlardı.»² Oysa, Mustafa Kemal, bu suralarda şöyle düşünüyordu: «... Temel ilke, Türk ulusunun onurlu ve şerefli bir ulus olarak yaşamasıdır. Bu, ancak tam bağımsız olmakla sağlanabilir.»³ İşte, tam anlamıyla işin püf noktası burda... 1919'da İstanbul'da yöneticilere göre, aydınlara göre, yurtseverliğin temel ilkesi yabancı bir ülkenin güdümünü, yardımını istemektir. Mustafa Kemal'in temel ilkesiyse yurdun tam bağımsızlığıydı. Değişen «yoğurt yeme tarzı» buydu.

Bütün bunları niye yazdım? Kişi, türlü işlerin, türlü eylemlerin içindeyken olayları pek iyi değerlendiremez. Bunun için, ben, arada sırada tarihe bakarım. İşte, 1919 yıllarında iki «yoğurt yeme tarzı» iki sonuç.

Şimdi 1973'lerdeyiz. Yıllar geçmiş ama «yoğurt yeme tarzı» değişmemiş. Herkesin elinde bir kaşık, «Yoğurdu şöyle yiyelim» diye bağıyor... Bir de «yalnız benim yediğim tarzda yoğurt yiyeceksiniz» diyenler yok mu...

Durup dururken tarihe yurt haini diye geçeceğimize, oturup Atatürk'ün *Söylev*'ini bir okusak... Bir de Refik Halid'in *Minelbab İlelmihrab*'ını... Orada iki «yoğurt yeme tarzı» var. İki de sonuç.

¹ Minelbab İlelmihrab. Refik Halid Karay. *İnkılâp ve Aka Kitabevleri*, İstanbul, 1964.

² Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri. Gotthard Jaeschke. *Türkçesi Cemal Köprülü*. Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1971.

³ Söylev. Atatürk. *Türk Dil Kurumu*, Ankara, 1964.

BİZE GELEN ESERLER

- o *Panait Istrati*: Monique Jutrin. Çeviren: Nihal Önal, Varlık Yayınları, İstanbul 1971, 8 TL.
- o *İliada* (İlyas Destanı): Homeros. Çeviren: Ahmet Cevat Emre, Varlık Yayınları, İstanbul 1971, 4. baskı, 15 TL.
- o *Evlilik ve Ahlâk*: Bertrand Russell. Çeviren: Ender Gürol, Varlık Yayınları, İstanbul 1971, 3. baskı, 10 TL.
- o *Günce* (Bütün Eserleri: 7): Nurullah Ataç. Varlık Yayınları, İstanbul 1971, 6 TL.
- o *Sokrates Savunuyor* (Oyun 2 Perde): A. Turan Oflazoğlu. Varlık Yayınları, İstanbul 1971, 4 TL.
- o *Namık Kemal* (Hayatı, Sanatı, Eseri): Hazırlayan: H. Dizdaroğlu, 8. baskı, Varlık Yayınları, İstanbul 1971, 4 TL.

ROMAN II

Guy de Maupassant

Değişmez, kaba ve hoş olmayan gerçeği, ondan eşi az bulunur ve ayartıcı bir serüven çıkarmak için değiştiren romancı, olasılıktan, belkilikten pek uzun boylu çekinmeksizin olayları isteğine göre düzeltmeli, hazırlamalı ve okuyucunun hoşuna gitmek, onu duygulandırıp, düşündürüp etkilemek için düzenlemelidir. Romanın plânı, ustalıklı sonuca götüren başarılı bir yazı dizisinden başka bir şey değildir. İkinci derecedeki olaylar, başlıca ve kesin bir olay olan en yüksek noktaya ve sonucun etkisine doğru, başından beri uyandırılmış bütün merakları memnun bırakarak, ayrıca meraka bir sınır çizerek ve hikâye edilen serüveni en dikkatli çeker kişilerin ertesi gün de olacaklarının bilinmesini istetmeyecek kadar tam bir şekilde bitirilerek hazırlanmış, derece derece arttırılmıştır.

Bize yaşamın tam, eksiksiz bir kopyasını vermek isteyen romancı, eşi benzeri az görünecek olan bütün olay zincirlemelerinden özenle sakınmalıdır. Amacı, bize hiç bir zaman bir hikâye anlatmak, bizi eğlendirmek ya da üzmemek değil, ama bizi düşündürmeye, olayların gizli ve derin anlamını kavramaya iletmektir. O, göre göre ve okuya inceleye, evrene, maddelere, olaylara ve insanlara, kendi özel gözlemlerinin toplamından çıkmış bir güvenle bakar. Bir kitapta tıpkı kopyasını alarak bizlere aktarmağa çalıştığı şey, evreni bu kişisel görüşüdür. Yaşamın kendisini etkilediği oranda bizleri de etkilemesini istiyorsa, onu gözlerimizin önünde yenden, pek uygun ve uyuşmuş bir benzetme ile yaratıp canlandırmasını bilmelidir. Demek ki, eserini öylesine ustaca, o kadar yalın bir görünüşte yazacaktır ki, plâ-

nını, ön tasarılarını keşfetmemiz mümkün olamayacaktır.

Bir serüven tasarlayıp, onu sonucuna kadar ilimizi ayakta tutar şekilde hikâye etmek yerine, kahramanını ya da kahramanlarını yaşamlarının bir döneminde alacak, onları doğal bir geçişle ondan sonraki döneme kadar götürecektir. Böylece, kimi düşüncelerin, çevrelerindeki durumun etkisi altında nasıl değiştiğini, kimi duygularla tutkuların nasıl ortaya çıktığını, nasıl sevişildiğini, nasıl tiksiniildiğini, bütün toplumsal katlarda nasıl boğuşulduğunu, politik çıkarların, burjuva, para, aile çıkarlarının nasıl çarpıştığını gösterecektir.

Öyleyse, plânının ustalığı, hiç bir zaman coşku ya da çekim, dikkat çeken bir başlangıç ya da etkileyici bir olay değil, eserin kesin anlamının çıkacağı küçük, değişmez olayların bir toplanişı ile gerçekleşecektir. Bir yazarın, üç yüz sayfalık bir romana, bir yaşamın on yılını sığdırdığını düşünelim; hem en karakteristik olayları bir araya getirmesi, hem de, gereksiz ayrıntıları ayıklaması, atması, yoğun bir seçimden geçirmesi gerekir. Bu romanda, çevre en göze batar özellikleriyle, kişiler, ruhsal yapılarını belirleyen anılarla, olaylarla yer alırlar. Gene bu sırada, günlük ve sayısız ufak tefek olay sergilenmiş gibi bir izlenimin uyandırılmasına çalışılmalıdır.

Anlaşıyor ki, eski, her gözü alışılageldiği biçimden pek ayrı bir yazı tarzı kullanılınca, eleştirmecilerimiz şaşıyorlar. Eski yazarların konuyu bir çözüm bekler düğüme, başka bir deyişle «entrik»e bağlayan değişmez tutumları kimi yeni yazarlarca bir yana bırakılınca, tek ve kalın bağ yerine ince, gizli bir doku karşılarında çınkır, ne diyeceklerini bilemiyorlar.

Özetle, nasıl dünün romancısı yaşamın bunalımlarını, kalbin ve ruhun inceliklerini seçiyor ve anlatıyor idi ise, günümüz romancısı da doğal durumlardaki kalbin, ruhun, zekânın hikâyesini yazıyor. Çağdaş yazarın arkasından gittiği sonuç, yalın gerçeğin coşkusunu dile getirmek, bu gerçeklerden çıkarmak istediği sanat dersini ayırmak, çağdaş insanın gerçekte ne durumda olduğunu ortaya çıkarmak oluyor. Bütün bunları okuyucuya kabul ettirebilmek için de o, her gün görülen, her gün rastlanılan, kabulden başka çare bulunmayan gerçek olayları kullanmak zorundadır.

Kişi, kendisini bu gerçekçi sanatçıların yerine koyunca, ister istemez kuramın tekleştirildiğini görecektir: «Gerçekten başka hiç bir şey, hep gerçek!»

Gerçek mi? Nedir gerçek? Kimin, kimlerin gerçeği?

Bu soy sanatçıların amaçları değişmez ve geçerli olayların felsefesini ortaya çıkarmak olduğu için, seçtikleri olayları çoğun bir yana atmak, yalın gerçeğin kaybı pahasına düzeltmek zorunda kalacaklardır.

Çünkü, gerçeklik kimi zaman doğruya benzemez olabilir.

Gerçekçiyim diyen kişi eğer bir sanatçı ise, bize yaşamın bayağı fotoğrafını göstermeye değil, onun daha tam, daha etkili, yaşam gerçeğinin kendisinden daha olumlu bir görünüşünü vermeye çalışacaktır. Her şeyi anlatmak, elinden gelmeyecektir. Çünkü o zaman, yaşantımızı dolduran önemsiz olaylar kalabalığını saymak, günde en aşağı bir cilt yazı yazmak gerekecektir.

Öyleyse kaçınılmaz seçim - bütün yaşam kuralına ilk darbe olan şeyi bizlere zorla kabul ettirir.

Dahası, yaşam, çok çeşitli, hiç beklenilmez, birbirine en karşıt, en uygunsuz durumlardan oluşur. Serttir, bağlantısızdır, sırasızdır. Değişik ve çeşitli olaylar

adı altında sıralanması gereken açıklanamaz, mantık dışı ve çelişkili uğursuzluklarla doludur.

İşte bunun içindir ki, sanatçı, konusunu seçerken, raslantılar ve önemsiz şeylerle dolu olan bu yaşamdan, süjesine yararlı karakteristik ayrıntılardan başka bir şey almayacak ve bütün geri kalanları, çevresindekileri atacaktır.

Binlercesi arasından bir örnek:

Dünyada her gün kaza ile ölenlerin sayısı hatırı sayılır ölçüde çoktur. Şimdi, bir hikâyenin ortasında bir kaza anlatacağız diye, belli başlı roman ya da hikâye kahramanının başına bir kiremit düşürebilir, ya da onu bir arabanın tekerlekleri altına atabilir miyiz?

Yaşam ise bunların hepsini aynı plânda tutar, olayları etkiler ve sınırsızca götürüp sürükler. Sanat, tam tersine; birtakım hazırlamaları kullanmaya, açık ya da saklı geçişleri gözetmeye, temel olayları sade yazış usulüğü ile aydınlatmaya, gösterilmesi istenilen özel gerçeğin etkisini çoğaltabilmek için, olayların önemlerine uygun renk tonlarını vermeye bağlı kalıyor.

Öyleyse, gerçeği yaratmak, olayların, zincirleşmelerin ve sıralanışların karışıklığı içinde aslından hiç ayrılmayarak kopyasını çıkarmak değil, olayların alışılmış mantığını izleyen gerçeğin tam bir görüntüsünü verebilmektir.

Bundan şu sonucu çıkarıyorum ki, değerli gerçekçilere daha çok «İllüzyonist» adı verilmelidir.

Bundan başka, değil mi ki her birimiz düşüncelerimizle organlarımızda kendimizinkini taşıyoruz, gerçeğin değişmezliğine inanmak ne çocukluk! Gözlerimiz, kulaklarımız, koklama ve çeşitli tatma duyularımız, dünyada ne kadar insan varsa o kadar da gerçek yapıyorlar. Bu organların verileri ile ayrı ayrı izlenimler

edinmiş olan algılarımız, sanki her birimiz başka dünyalarımız gibi anlar, çözümler ve yargılar.

Öyleyse her birimiz, sadece dünyanın bir görüntüsünü, huyumuza göre şairane, duygusal, şen şakrak, melânkolik, kirli ya da üzücü bir görüntüsünü vücuda getiriyoruz. Yazarın, bu görüntüleri, öğrendiği ve eli altında tutabildiği bütün sanat kuralları ile, yeniden, kendi algısına bağlanarak yaratmaktan öteye görevi, işlevi yoktur.

İnsanlara özgü bir değer olan güzelin düşünülmesi! Kişiden kişiye değişir bir şey olan çirkinin tasarlanması! Hiç bir zaman değişmez olan gerçeğin görüntüsü! Birçok varlıkları kendine çeken alçağın görüntüsü! Büyük sanatçılar insanlığa kişisel düşlerini kabul ettiren kimselerdir.

Değil mi ki, her biri yalnızca kendini çözümleyen bir mizacın genelleşmiş bir ifadesidir, öyleyse hiç bir kurama kızmayalım.

Bunlardan özellikle birini ve öbürünü ayrı ayrı kabul edecek yerde, birini öbürünün karşısına koyarak çoğunlukla tartışılan ikisi, salt psikolojik roman ile gerçekçi roman kuramları vardır. Psikolojik roman yanlıları isterler ki, yazar, bir ruhun bütün ağır değişimlerini, olayın kendisine de pek ikinci derecede bir önem vermeyerek, davranışlarımızı belirleyen bütün en gizli etkenleri göstermeye bağlansın. Bu, bir erişme noktası, basit bir sınır, romanın yüzeyden bir görünüşüdür. Onlara kalırsa, tasarının gözlemlerle karıştığı bu sınırlı ve sayıklanan eserlerden yazmak, bir psikoloji kitabı yazan bir filozof gibi en uzak kökenlerden alarak nedenlerle niçinleri sergilemek, bütün istek ve niçinleri açıklamak; çıkarlar, tutkular ya da içgüdüler dürtüsüyle devinen ruhun bütün tepkilerini ayırıp belirtmek, yetecektir romana.

(Bitmedi)

SEÇMELER II

Aşağıda okuyacağınız yazılar, geçen sayı birtakım örnekler verilen, Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'nin Fetva-yi Ebussuud Efendi (Ebussuud Efendi'nin Fetvaları) adlı dergiden alınmıştır.

İ. Z. E.

Mesele: Isırgan dikenini demekle maruf olan (bilinen) otu taze iken pişirüb yimek caiz (uygun) olur mu?
Elcevab: Olur, mutaddır (alışlagelmiştir).

o

Mesele: Zeyd (erkek), mütalâaya (düşünmeye, okuma-ya) kuvvet için, yahud hazm-ı taam (yemeği sindirmek) için kahve içse helâl olur mu?

Elcevab: Fesaka, alet-i lehv-ü fücür ile (insanı kötülüğe, kargaşalığa, ara bozuculuğa yöneten) içtükleri mekruhu (iğrenilen şeyi) adam istimal eder mi (kullanır mı)?

Mesele: Zeyd tatlı boza alub, evine iletüb kendi içüb ve ehl-ü iyaline (karısına ve çocuklarına) dahi içürse, dahi helâl olur mu?

Elcevab: Helâl hemen bu mu kaldı, bari evinde pişirub, varub müfsikadan (ara bozuculardan) olmasa olmaz mı?

o

Mesele: Zeyd (erkek) kulu Amrın (bir erkek adı) rızasız (isteği olmadan) alâtın kesüb hadım itmekle âsim olur mu (üreme organını kesip erkekliğini gidermekle günaha girer mi)?

Elcevab: Olur (günaha girer).

o

Mesele: Zeydin kulu Amr mest-i lâyakıl iken (kendinden geçmiş içkiliyken) harem-i hassa girdükde (efendisinin yatak odasına girse) Zeyd bihuzur olup (rahatı kaçıp) kılıç ile öldürse, şer'an Zeyde ne lâzım gelir?

Elcevab: Günahtan gayrı dünyada muaheze olunmaz (dünyada yalnız suç işledin diye kınanır o kadar).

o

Mesele: Esrar hadd-i sekre (sarhoşluk derecesine) varmayınca şer'an haram olur mu?

Elcevab: Olmaz.

o

Mesele: Zeyd, Amr'a «senin gibi herifi ağaçtan yaparım» dese ne lâzım gelir?

Elcevab: Ta'zir lâzım olur (azarlamak gerekir).

o

Mesele: Padişah kulu olan Zeyde «orospunun kâfiri» diyen Amr'a ne lâzım olur?

Elcevab: Muhkem ta'zir lâzımdır (çok azarlamak gerekir), müslime (müslümana) kâfir dediği için. İza fet muteber değildir (biriyle ilgili olmamanın önemi yok).

o

Mesele: Bazı kasabalarda avretler (kadınlar) camie cuma namazın kılmaya varsalar, şer'an men lâzım olur mu (dince yasaklanması gerekir mi)?

Elcevab: Gençler olıcak (olunca) olur.

o

Mesele: Çalgılı düğüne varıp ta'am ekl eden (yemek yiyen) kimsenin şahadeti makbul (tanıklığı geçerli) olur mu?

Elcevab: Âdil (doğru) olmayanın olmaz.

o

Mesele: Tavla ve satranç oynayanların şahadeti (tanıklığı) şer'an (dince) mesmu ve makbul (dinlemeye, uygulamaya değer) olur mu?

Elcevab: Tavla oynayanın makbul değildir. Satranç manî olmaz, meğer öc ile oynaya, yahud ana iştigalle feraiz fevt ola (öc almak için ya da onunla uğraşıp din görevlerini yerine getirmeye engel olursa), yahud yalan yere yemin eyleye.

Açıklama: Ebussuud Efendi padişahların satrançla gün geçirdiklerini bildiği için, satrançı pek yasaklamıyor.

O

Mesele: Güreşçiler güreşirlerken tasliye ettiklerinde (salavat getirdiklerinde) kerâhet (iğrenilmesi, kaçınılması gereken) var mıdır?

Elcevab: Kerâhet muhtemeldir (kaçınmak düşünülebilir). Temâşâcı kesir için (seyirciyi çoğaltmak için) ve lehve halkı rağbet (halkı oyuna çağırmak) için tasliye küfürdür.

O

Mesele: Zeydin abdesti var iken satranç ve tavla oynayıp, tekrar abdest almadan ve elini yumadan (yıkamadan) kalkıp namaz kılsa şer'an caiz olur mu?

Elcevab: Elini yumak evlâdır (daba iyidir), abdest almak dahi evlâdır, oynamamak din ve dünya saadetidir. Hak hazreti müyesser buyura.

O

Mesele: Diyar-ı Arabda avretleri (kadınları da) sünnet ederler, bu fi'il sünnet midir?

Elcevab: Müstehabdır (yapılması dince savap, yapılması günah olmayan).

ANADOLU TÜRKÇESİ

L

İsmet Zeki Eyuboğlu

GERÇİ, KAZMAK, SAHAN, SAHANLIK, SAHNE,

Gerçi, farsça *ger* ile *çi*'den. Türkçesi *ise de*. Farsçada *çi* ek olduğu gibi *ne* anlamına da gelir. *Gerçi* olursa, böyleyse, öyleyse gibi anlamları içerir. Bunun bir karşılığı da gene farsça *eger*, *egerçi*'dir. *E* seslisi çokluk düşer, *ger*, *gerçi* kalır.

Kazmak, eski türkçe *kaz* (kabuk)tan. *Kaz* (kas, kasuk) sözü daha çok ağaç kabuğu demektir. *Kazmak*, *kazınmak*, *kazılmak*, *kazıntı*, *kazık* sözleri bu kökten türemiştir. Gerçek anlamı bir nesnenin kabuğunu soyarak, çıkarmak, soyup koparmaktır. Zamanla değişikliğe uğrayarak eşmek, çapa, kazma türünden araçlarla toprağı oymak gibi anlamlar kazandı. Türkçede buna benzer sözler çoktur. Bunun *kazık* (ğ) tan türediğini, ilk biçiminin *kazığmak* (kazıkmaq) olduğunu ileri sürenler varsa da *kazığ* (k) sözünün kökü de *kaz* olduğu için önemli bir aykırılık yok ortada.

Sahan, grekçe *skhene* (alan, tiyatrodan oyun yeri) sözü arapçaya *sahn* (e) olarak geçmiş, arapçadan da türkçeye girmiş. Türkçede daha çok içinde yemek yenen yayvan, tabağa benzeyen bakır kabın adıdır. İkinci anlamı evlerin önündeki boşluk, taşlıktır. Yemek kabının yayvan, içinin biraz oyuk oluşu bu adla anılmasını sağladı. Arapçada buna daha çok *sahn* denir ki, *alan* anlamına gelir.

Sahanlık, arapça *sahn* (sahan, sahn) dan. Gerçek kaynağı grekçedir. Önce *sahn* (sahan) biçimine girdi.

Türkçeye geçince sonuna *lık* ekini aldı. Evlerin girişinde, araçların girişinde bulunan boşluk, üstü kapalı giriş karşılığı söylenir.

Sahne, grekçe *skhene* (oyun yeri, alan) sözünden, arapçaya geçti. Önce latinceye *scaena* olarak, latince-den de arapçaya *sahne* olarak geçtiğini söyleyenler varsa da doğrusu grekçeden geçişidir. Arapçada çokluk *sahn* (sahan, sahn) olarak kullanılır. Evlerin, öğretim kurumlarının, büyük yapıların önündeki geniş alanlara *sahn* denir.

Sahne, grekçe *skhene*'den arapçaya, arapçadan *sahn* (e) olarak türkçeye geçti. Tiyatrolarda oyun gösterilen özel yere grekler *skhene* derlerdi. Anadolu'da ilk çağda kurulan bütün tiyatroların oyun yerlerine Grekler bu adı verirlerdi. Başlangıçta yalnız bir tiyatro deyimi, özel bir yerin (oyunluğun) adıydı. Sonradan daha başka anlamlar kazandı. Araplar bu sözle çokluk tepelerdeki düzlükleri anlarlar. Sahne daha çok türkçede bir oyun yeri anlamında kullanılır. *Sahn* ile başlayan, belli bir alanı, düzü anlatan arapça sözlerin kaynağı grekçedir. Divan yazınında daha çok *sahn* olarak geçer. *Sahn-ı çemen*, *sahn-ı seman*, *sahn-ı sühan* gibi. Bir tiyatro deyimi olarak bütün batı dillerine de eş anlamda geçmiştir. Alm. *szene*, latince *scaena*, fran. *scène*, ispan. *escenario*, *escena* sözleri eş kökten (latinceye bağlı dillere latince *scaena*'dan) geçmiştir.

OLAYLAR YORUM İSTEMEZ

(16.6.1973 - 15.7.1973)

Oğuz Arıkanlı

- 17.6. Türkiye'de 64 bin mahkûm ve tutuklunun bulunduğu cezaevlerinde yer kalmamış, bütün hapishaneler tıka basa dolmuştur. 636 ceza ve tutukevi tamamen dolmuş, 16 ildeki hapishanelere de alabileceği miktarın iki, üç katı kadar mahkûm yerleştirilmiştir.

Bu arada Ankara, İstanbul, İzmir, Sinop gibi büyük cezaevlerinde bir yatakta iki kişinin yatmak zorunda kaldığı bildirilmiştir. (Hürriyet)

Aşırı tedbirler ahlâksızlığı, rüşveti artırır. (Naim Talû - Gazeteler)

18. Keban barajının sol sahilinde, 800 metre uzunluğunda ve 225 metre derinliğinde yeni bir çatlak tesbit edilmiştir. Bu çatlaktan göl dışına, Kızılırmak'tan akan su kadar suyun sızacağı öğrenilmiştir.

Konuyu yakından bilenler, hem barajın yapımının gecikmesi, hem de sonradan ortaya çıktığı bildirilen mağara ve çatlakların zamanında araştırılmasından, barajın ilk etüd ve projelerini yapan Amerikan EBASKO firmasını sorumlu görmektedirler. (Yılmaz Gümüşbaş - Cumhuriyet)

20. Türkiye'de ayda ortalama 1.500 lira net gelire sahip ücretli veya memur; yılda 8 bin lira Gelir Vergisi ödüyor. Beyan esasına göre vergilendirilen tüccar, sanayici, nakliyatçı gibi mükellefler yılda ortalama 6.000 lira vergi veriyor. (Cumhuriyet Haber Merkezi)

23. TİCARET BAKANLIĞI PAHALILIĞA ÇARE BULDU! Kamuoyunun aydınlatılması için gazetelerde yayınlanan fiyat artışlarını gösteren listelerin bundan sonra basına verilmesi yasaklandı. — Bu durumda, fiyat artışları ve geçinme indeksleri gazetelerde yayınlanmayacağı için halkın pahalılıktan haberi olmayacağı (!) sanılıyor. (Günaydın)
24. Urfa CHP Milletvekili Necati Aksoy, Başbakan Naim Talû'ya gönderdiği telgrafta «Urfa'da 600 bin insan açtır» demiştir. Urfa Milletvekili Necati Aksoy'un Viranşehir'den Başbakan Naim Talû'ya gönderdiği telgraf özetle şöyledir: «Kuraklık âfeti yüzbinlerce insanı bir yudum suya muhtaç etmiştir. Urfa vilâyeti emrindeki 25 tanker ile sıkıntı giderilememektedir. Altıyüzbin Urfalı açtır.» (THA)
30. Profesörlerden biri, öğrencilerin çıkardığı HOMONGOLOS-73 dergisinden huylanıp savcıya şikâyet etmiş:
«HOMONGOLOS'un son hecesi, yani LOS, tersinden SOL okunur» demiş, «Demek ki, bu çocuklar komünizm propagandası yapıyorlar.»
Yalnız o kadar mı hocam, yalnız o kadar mı? Baştaki dört harfe, yani HOMO'ya bakarsanız felâket... Demek bu hınzırlar homoseksüelliği de yaymaya çalışıyorlar. (Rauf Tamer - Tercüman)
- 1.7. «Gelelim malûm hadiseye, latince (homo) insan demektir. (Homongoe) ise tekâmül etmiş, yetişmiş insan mânâsınadır. (Homongoelos) ibaresinde ise (los) eki insan kelimesinden ayrı olarak aşağıdan yukarıya (sol) yazılmış olmakla gayet aşikâr olarak (sol insan) mânâsına tazammum etmektedir. Bu mecmuada gençlere ilim, modern fen yerine ahlâka

aykırı yazılar sunulmaktadır. Elbette ki Erzurumlu ve onun milliyetçi rektörü, bu mecmuayı tasvip etmeyecektir. (AP Erzurum Milletvekili Naci Gacıroğlu - Gazeteler)

7. CHP Konya Milletvekili Mustafa Üstündağ, Avrupa Konseyinin, komisyon kurma gerekçesini açıkladı: «Türkiye'de gelişmeler demokrasiye aykırı.» (Gazeteler)
Uysal'a göre MİT raporu ile memur alınması faşizmdir. CHP Milletvekili, «yeni bir fişleme dönemi açılıyor» dedi. (Yeni Ortam)
İş bulmak vaadiyle Yunanistan'a 10 bin işçi sevk eden şebekenin başını Enterpol arıyor. (Hürriyet)
Üniversite giriş sınavı başlamadan önce sorular telefonla akademi başkanına okundu. (Hürriyet)
8. Celâl Bayar Kocaeli DP İl Kongresinde konuştu. Eski Cumhurbaşkanı: «Bütün derslerimi Atatürk'ten aldım.» (Tercüman)
12. Demirel: «Vatandaş burnunu kanatmadan aydınlığa çıkardık.» (Milliyet)
Erenköye Güneş Doğdu, Aşk Geldi
Lâlezara Sanat Geldi, Meşk Geldi
Sanat güneşimiz Zeki Müren'imiz Pırlanta SESİ ve Yüce SANATI ile Her Akşam Gönülleri Fethediyor. Kıvancımız, Mutluluğumuz Sonsuz.. (Gazete ilânlarından)
13. Hür ve demokratik rejim taraftarlarıyla komünist düzen taraftarlarını kolaylıkla ayırd edebilirsiniz. Eğer konuştuğunuz bir kimse, «Ahmet, Mehmet iyi yaşasın, ben de iyi yaşayayım» derse, bu adam ruhen hür ve demokratik rejimi benimsemiş bir kimse demektir. Bu yapıda, bu düşüncede bir insanın

hür, demokratik rejimden başka bir dejim araması, sevmesi mümkün değildir.

Eğer konuştuğunuz bir kimse, «Ahmet, Mehmet iyi yaşamasın da, varsın ben de sefalet çekeyim, iyi yaşamayayım» derse bu adam komünist düzen tarafıdır. Ruhu ve benliği komünist rejime açıktır. Bu zihniyette bir insan her zaman komünistlerin uşağı ve maşası olabilir, komünizme hizmet edebilir. (Tekin Erer - Son Havadis)

Amasya'ya bağlı altı köy, kuduz tehlikesi nedeniyle karantina altına alınmış, 64 kişiye kuduz aşısı uygulanmıştır. (Cumhuriyet)

BİZE GELEN ESERLER

- o *Macar Hikâyeleri Antolojisi*: Hazırlayan: Muzaffer Reşit. Varlık Yayınları, İstanbul 1970, 6 TL.
- o *Avusturya ve Venedik Günleri*: S. Batur. Varlık Yayınları, İstanbul 1970, 4 TL.
- o *Korkunç Yıllar* (Roman): Cengiz Dağcı, Varlık Yayınları, 3. baskı, İstanbul 1970, 10 TL.
- o *Dünyada ve Bizde Turizm* (Dünü ve bugünü): Dr. Tuncay Akoğlu. Varlık Yayınları, İstanbul 1971, 10 TL.
- o *Şinasi* (Hayatı, Sanatı, Eseri): Hazırlayan: H. Dizdaroğlu. Varlık Yayınları, 2. baskı, İstanbul 1971, 3 TL.
- o *Cimri*: Molière. Çeviren: Y. Nabi, Varlık Yayınları, İstanbul 1971, 4 TL.
- o *Kıral Üşümesi* (Oyun, 2 Bölüm): S. K. Aksal. Varlık Yayınları, İstanbul 1970, 4 TL.
- o *Otuz Beş Yaş* (Şiirler): Cahit Sıtkı Tarancı. Varlık Yayınları, 11. baskı, İstanbul 1971, 8 TL.

TÜSTAV

ÇAN YAYINLARINDA

çıktı

MAVİ ve KARA
(Denemeler)

Sabahattin Eyuboğlu

Eklerle 2. Baskı

15 TL.

o

ÇAĞIMIZIN GERÇEKLERİ

Jean-Paul Sartre

Çevirenler :

Sabahattin Eyuboğlu - Vedat Günyol

3. Baskı

YENİ UFUKLAR, P.K. 1034, Karaköy, İstanbul
adresinden isteyiniz.

YENİ UFUKLAR: Aylık Sanat, Düşünce Dergisi, Sahibi ve yazı işleri sorumlusu: Vedat Günyol; Teknik işleri yönetenler: Hidayet Kandaz, Hasan Özay. Yönetim yeri: Cağaloğlu, Himaye-i Etfal sokak, Mirat han, No. 202 İstanbul, Yazışma ve havale adresi: YENİ UFUKLAR, P.K. 1034, Karaköy, İstanbul, Telefon 27 49 74, Yıllık abonesi: 50 TL., altı aylığı 25 TL., Yabancı ülkeler için iki katı alınır. İlan: Kapakta santimi 100 TL., sayfalarda 50 TL.

Hilâl Matbaacılık Koll. Şti.
İstanbul

5 TL.

TÜSTAV

ÇAN YAYINLARINDA

çıktı

MAVİ ve KARA
(Denemeler)

Sabahattin Eyuboğlu

Eklerle 2. Baskı

15 TL.

o

ÇAĞIMIZIN GERÇEKLERİ

Jean-Paul Sartre

Çevirenler :

Sabahattin Eyuboğlu - Vedat Günyol

3. Baskı

YENİ UFUKLAR, P.K. 1034, Karaköy, İstanbul
adresinden isteyiniz.

YENİ UFUKLAR: Aylık Sanat, Düşünce Dergisi, Sahibi ve yazı işleri sorumlusu: Vedat Günyol; Teknik işleri yönetenler: Hidayet Kandaz, Hasan Özay. Yönetim yeri: Cağaloğlu, Himaye-i Etfal sokak, Mirat han, No. 202 İstanbul, Yazışma ve havale adresi: YENİ UFUKLAR, P.K. 1034, Karaköy, İstanbul, Telefon 27 49 74, Yıllık abonesi: 50 TL., altı aylığı 25 TL., Yabancı ülkeler için iki katı alınır. İlan: Kapakta santimi 100 TL., sayfalarda 50 TL.

Hilâl Matbaacılık Koll. Şti.
İstanbul

5 TL.